

Att mäta och värdera risk och säkerhet i ett heterogent samhälle (ROHS)

Susanna Öhman & Anna Olofsson¹
Mittuniversitetet
Institutionen för samhällsvetenskap
susanna.ohman@miun.se anna.olofsson@miun.se
www.miun.se/krihs

Slutrapport

Ett forskningsprojekt finansierat av **Räddningsverket**

¹ Rapporten är skriven av Susanna Öhman och Anna Olofsson men baseras på hela projektgruppens arbete. I projektgruppen har förutom Öhman och Olofsson följande personer ingått: Saman Rashid, Jörgen Sparf och Erika Wall.

INLEDNING	2
BAKGRUND	2
TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING	5
OBJEKTIVISM OCH SUBJEKTIVISM	5
RISKFORSKNING INOM SAMHÄLLSVETENSKAP	6
RISKKOMMUNIKATION	9
RISKFÖRSTÅELSE – BETYDELSEN AV MÄNNISKORS OMGIVNING OCH SAMMANHANG	11
TIDIGARE FORSKNING	13
UNDERSÖKNINGARNAS UPPLÄGGNING OCH GENOMFÖRANDE	15
INTERVJUERNA	15
POSTENKÄTEN SAMHÄLLE OCH VÄRDERINGAR (SOV)	16
RESULTAT	18
RISKUPPFATTNINGAR BLAND OLIKA GRUPPER I SVERIGE	18
RISK SOM VARDAGSVERKLIGHET	19
NYA RISKER	19
TVÅ DIMENSIONER AV MÄNNISKORS RISKUPPFATTNING	20
RESULTAT FRÅN POSTENKÄTEN SAMHÄLLE OCH VÄRDERINGAR (SOV)	21
SKILLNADER I RISKUPPFATTNING, RISKKOMMUNIKATION OCH RISKBETEENDEN	22
RISKUPPFATTNINGAR	23
DIGITALA KANALER FÖR INFORMATIONEN	29
RISKFÖRSTÅELSE	36
SLUTSATSER OCH DISKUSSION	39
REFERENSER	44
PUBLIKATIONER	48

Inledning

Inom ramen för ROHS har projektgruppen studerat hur risker, säkerhet och olyckor upplevs, värderas och bedöms av olika grupper i samhället för att ligga till grund för en bättre riskkommunikation. Syftet har inte enbart varit att kartlägga den enskilda medborgarens värdering och skattning utan att även möjliggöra förebyggande arbete i konkreta situationer. Befolkningens heterogenitet i termer av kön, ålder, etnicitet, funktionsduglighet och sexuell läggning har stått i centrum för analysen just för att förbättra samhällets förmåga att hantera risker och förmedla riskkommunikation till olika grupper. Inom projektet har vi även betonat ett preventivt perspektiv på risk och olyckshantering. Det betyder att våra studier i första hand har gjorts för att öka kunskapen om hur vi på bästa sätt kan arbeta för att minska risker och undvika olyckor. Vi återkommer till detta i rapportens sista avsnitt.

I den här rapportern ges en sammanfattning av de resultat som projektet kommit fram till. Rapporten är disponerad så att först ges en bakgrund till forskningsområdet följt av en kort presentation av olika teoretiska utgångspunkter, den teoretiska vidareutvecklingen som projektet bidragit med och tidigare forskning. Därefter presenteras resultaten från de olika studierna inom projektet. Rapporten avslutas med en diskussion om de praktiska implikationerna av projektet, speciellt när det gäller riskkommunikation.

En rad publikationer och presentationer har gjorts inom ramen för forskningsprojektet vilka presenteras som en separat bibliografi i slutet av rapporten (Bilaga 1).

Bakgrund

För att förstå risker utifrån ett samhällsperspektiv så finns det en viktig aspekt som inte fått speciellt stor uppmärksamhet hittills nämligen att dagens svenska samhälle karakteriseras av vad vi kallar heterogenitet. Med det menar vi att invånarna skiljer sig från varandra på grund av skilda resurser, värderingar och förutsättningar. Visserligen har människors erfarenheter och värderingar säkert alltid varierat, men idag ser vi att denna variation har förändrats bland annat genom att betydelsen av social klass, genus och identitet inte är desamma som för några decennier sedan. Hur använder man t.ex. begreppet social klass när det gäller en högutbildad ingenjör som har flyttat till Sverige från mellanöstern men som nu arbetar som taxichaufför? Eller vilken betydelse har begreppet genus då kvinnor och män inom samma land lever under helt olika förhållanden med avseende på könsroller och maktstrukturer? Trots detta betraktas ofta befolkningen som homogen snarare än heterogen, delvis beroende av den relativt snabba demografiska förändringen men kanske även på grund av att det finns en sorts lika för alla mentalitet i Sverige (Olofsson 2007a). Med det menar vi att det inom offentlig förvaltning

ibland finns en tendens att jämställa lika behandling med rättvis behandling. Förändringen av den demografiska sammansättningen med en ökad heterogenitet ställer nya krav på det svenska samhället eftersom antaganden om samhällets homogenitet inte längre är lämpliga. Speciellt inom områden som förebyggande riskhantering och riskkommunikation är det viktigt att ta hänsyn till skilda behov snarare än att betrakta alla som lika eftersom det i förlängningen kan handla om liv eller död.

Befolkningen har egentligen aldrig heller varit homogen eftersom olika grupper och enskilda individer alltid haft olika status, etnicitet och kön, för att inte nämna värderingar och erfarenheter. Det har t.ex. alltid funnits homo- och bisexuella och funktionshindrade. Skillnaden är att idag börjar denna heterogenitet att bli mer synlig. Denna förändring kan kategoriseras i två parallella processer (Olofsson 2007a):

- En ökad *faktisk* heterogenitet som en följd av globalisering, segregering och demografiska förändringar.
- En ökad *medvetenhet* om befolkningens heterogenitet och behovet av anpassning till olika grupper i samhället som följd av individualisering, förändrade värderingar och en ökad faktisk heterogenitet.

Det är viktigt att ta hänsyn till denna heterogenitet både när det gäller riskhantering och riskkommunikation. Forskningen visar nämligen att risker och olyckor inte drabbar alla i ett samhälle i samma utsträckning, utan att det finns grupper som är mer utsatta än andra, t.ex. fattiga, kvinnor, personer med funktionshinder och barn. Ett flertal studier har också visat att etniska minoriteter och invandrare i högre grad än andra är utsatta i krissituationer och att dessa grupper upplever vissa händelser och företeelser som mer riskfyllda än infödda. Dessa grupper nås också i mindre utsträckning än andra av information i samband med olyckor och krissituationer. Ett annat exempel är personer med rörelsehinder för vilka speciellt anpassad hjälp vara skillnaden mellan liv och död vid t.ex. en brand.

Två saker är emellertid viktiga att komma ihåg innan vi går vidare: *För det första* menar vi att bakgrund, funktionshinder, sexuell läggning eller kön inte i sig själv är en anledning till att personen ifråga agerar på ett visst sätt eller har en viss uppfattning. Vår utgångspunkt är att det är bakomliggande faktorer som status, tidigare erfarenheter, fattigdom eller utanförskap förklarar skillnaderna. Skillnader mellan olika befolkningsgrupper ska därför ses som beskrivande och inte förklarande. Det är också viktigt att påpeka att inom alla befolkningsgrupper finns det stora variationer både när det gäller riskutsatthet och status, erfarenheter, resurser etc.

För det andra löper alltid studier av befolkningens heterogenitet i termer av sårbara grupper risken att öka dessa gruppers marginalisering istället för att visa på orättvisor

och/eller behov. Trots detta har vi valt att genomföra dessa studier eftersom vi anser att det är viktigt att alla människor i Sverige, oavsett bakgrund, läggning eller förutsättningar, ska ha samma möjligheter att undvika, klara och återhämta sig efter, en risk eller olycka. Eller som Satterfield, Mertz & Slovic (2004: 128) uttrycker det:

...procedures employed by regulatory agents to both communicate about risk and physically manage the hazards that demand remediation attention (...) could benefit from greater sensitivity to cross-group perspectives on the perceived relationship between risk, vulnerability, and justice.

Teori och tidigare forskning

Utgångspunkten för projektet var att försöka överbrygga några av de skilda teoretiska och disciplinära fälten som finns inom riskforskningen. Med tanke på att riskforskning bedrivs inom många olika ämnen måste emellertid vissa avgränsningar göras. Inom ROHS har vi därför i första hand fokuserat riskperceptionsstudier, ekonomisk, sociologisk och kulturteoretisk riskanalys. Teoretiskt går det inte att kombinera alla dessa olika discipliner utan det vi gjort är dels att kombinera dem parvis i empiriska studier, dels utveckla en teoretisk modell där de olika övergripande utgångspunkterna överbryggs. Med det menar vi att perceptions- och ekonomistudiernas mikroperspektiv och sociologi- och kulturteoristudiernas makroperspektiv har kompletterats med ett mesoperspektiv². Innan vi presenterar detta ges en kort sammanfattning av teorierna inom de olika disciplinerna och den tidigare forskningen. Allra först ges en kort beskrivning av skillnaden mellan två vetenskapliga synsätt som karakteriserar riskforskningen; objektivism och subjektivism.

Objektivism och subjektivism

Lite förenklat kan man dela in synen på risker i två olika kategorier; objektivism och subjektivism (Olofsson & Rashid 2007). Objektivism innebär att det är möjligt att nå sann kunskap om verkligheten och olika typer av risker. Ett exempel är att vid en viss temperatur antänds ett visst material, t.ex. plast, och speciefika rökgaser bildas. På så sätt går risken att identifiera, kvantifiera och beräkna sannolikheten för, för att i bästa fall elimineras. I den objektivistiska riskanalysen tar man inte stor hänsyn till sociala och kulturella faktorer som politik, ekonomi och människors uppfattningar. Ren objektivism finns inte inom samhällsvetenskapen men ekonomisk och till viss del psykologisk riskforskning präglas till viss del av ett objektivistiskt synsätt.

Subjektivism å andra sidan innebär att man inte tror att det är möjligt att finna sann kunskap om verkligheten utan all kunskap är beroende av hur människor uppfattar den och att den tillskrivs en viss betydelse. Utifrån ett strikt subjektivistiskt synsätt kan man hävda att brandrisken inte är ett resultat baserad på sannolikheten att ett visst material antänds, utan av att vi lever i ett samhälle där vi konstruerat plast. Främst betonas dock olika aktörers inflytande över hur risker uppfattas, hanteras och elimineras. Ren subjektivism finner man

² Med "meso" menas ett mellanperspektiv, i det här fallet att man försöker kombinera ett samhällsperspektiv (makro) med ett individperspektiv (mikro).

inte så ofta men det finns forskare inom sociologi, etnologi, vetenskapsteori, kulturteori och antropologi som utgår från att visst mått av subjektivism är nödvändig för att förstå risker.

Ett vanligt sätt att hantera de två utgångspunkterna är att utgå från att verkligheten är uppdelad i en fysisk värld, där det finns risker som existerar oberoende av människans uppfattning, och en social värld där meningsfulla tolkningar av den fysiska världen konstrueras. Det finns med andra ord sanna risker, men kunskapen om dessa är beroende av olika sociala faktorer vilket gör att det inte finns någon ”sann” kunskap utan att all kunskap är beroende av det sociala sammanhang i vilket de tolkas. På så sätt ifrågasätter man inte vikten av objektivistisk forskning om brandteknik eller toxiska substanser utan syftet är istället att visa att all kunskap är beroende av den tid och plats där den genereras och att sociala ojämlikheter kan ha genomslag även inom den objektivistiska forskningen.

Inom ROHS-projektet har det sistnämnda synsättet varit utgångspunkten, även i de ekonomiska analyserna. I det följande avsnittet som behandlar tidigare forskning har vi därför avgränsat oss så till vida att vi inte tar upp forskning som kan kategoriseras som antingen ren objektivism eller ren subjektivism.

Risikforskning inom samhällsvetenskap

Ekonomernas sätt att använda begreppet risk är ofta snävare än inom andra områden. Den vanligaste användningen finns inom beslutsfattande, närmare bestämt det som kallas för beslut under osäkerhet. Här skiljer man mellan två olika situationer. I det ena fallet står beslutsfattaren inför en rad möjliga utfall men sannolikheten för att varje utfall ska inträffa är känt vilket kallas riskabla beslut. I det andra fallet står samma beslutsfattare också inför en rad olika utfall men sannolikheten för varje utfall är okänt vilket benämns beslut under osäkerhet. Med risk menar ekonomerna alltså sannolikheten för att en viss händelse ska inträffa. Känner man däremot inte till sannolikheten för att en händelse ska inträffa då använder man istället begreppet osäkerhet. I det första fallet kan man säga att ekonomernas riskanalys ligger nära den teknologiska och naturvetenskapliga forskningen eftersom den utgår från en objektivistisk syn på risker (Renn, 1998).

En annan utgångspunkt för den ekonomiska riskforskningen är synen att människor är rationella och har förmågan att bedöma risker utifrån sannolikhetsberäkningar (Olofsson & Rashid 2007). Det betyder däremot inte att alla människor är beredda att ta samma risker bara därför att man kommer fram till samma sannolikhetsberäkning. Tvärtom, ekonomerna menar att det faktum att människor bedömer risk olika är grunden till att olika människor kommer fram till olika beslut. I situationer när sannolikheten är okänd kommer människor, enligt

ekonomerna, att göra en ”bästa” uppskattning av sannolikheten att en händelse ska äga rum. Man använder sig även här av sannolikheter men uppskattningen bygger inte på lagbundenheter eller tidigare erfarenhet utan på tro och gissningar eftersom sådana händelser i regel är svåra att upprepa. En sådan sannolikhetsberäkning brukar inom ekonomi kallas *subjektiv* eftersom olika människor kan komma fram till olika resultat.

På ett liknande sätt utgår vissa delar av den psykologiska riskforskningen från att människor gör subjektiva bedömningar. Psykologerna menar dock att även det ekonomerna skulle kalla för riskabla beslut, och inte enbart beslut under osäkerhet, är subjektiva. Under 1960-talet utvecklades denna typ subjektiv riskforskning inom både psykologi och ekonomi (Enander 2005, Olofsson & Rashid 2007). Den del av den psykologiska riskforskningen som vi utgått från i projektet är emellertid den som kan sägas ligga inom ramen för den socialpsykologiska forskningen om människors attityder och uppfattningar, nämligen riskperceptionsstudier (för en översikt se Slovic 2000).

Inom riskperceptionsforskningen studeras hur människor uppfattar olika typer av risker, vad som påverkar uppfattningen samt hur uppfattningarna skiljer sig mellan olika individer, grupper och till viss del även kulturer (Lofstedt & Frewer 1998, Renn 1998, Slovic 2000). En av de viktigaste upptäckterna var också att riskperceptionen skiljer sig mellan olika befolkningsgrupper eftersom det betyder att riskfyllda beslut inte enbart kan reduceras till sannolikhet och konsekvens (Renn & Rohrman 2000). Många faktorer som t.ex. individens omgivning, tidigare erfarenheter, kön och utbildning påverkar alltså hur risken uppfattas. Under det senaste decenniet har även den emotionella delen av människans medvetande tillskrivits större betydelse för riskperceptionen (Slovic 2000). Redan tidigt noterade man att eventuella negativa konsekvenser av ett beslut spelar en större roll än positiva, liksom att man tenderar att lägga större vikt vid konsekvensen av risken än sannolikheten att den ska inträffa.

Sammanfattningsvis kan man säga att den psykologiska riskperceptionsforskningen visar att människor i första hand utgår från sin upplevelse av risken och inte den objektiva, enligt vissa, faktiska graden av risk, och att denna upplevelse påverkas av en rad individuella och grupprelaterade faktorer (Enander 2005, Slovic 2000). Den så kallade objektiva risken tas med i individens bedömning men utgör en av flera bedömningsgrunder.

Den sociologiska och kulturteoretiska riskforskningen betonar riskernas kulturella och sociala aspekter (Lidskog, Sandstedt & Sundqvist 1996, Olofsson & Rashid 2007). Med det menar man att risker definieras och på sätt och vis även skapas inom ramen för vår kultur och olika sociala sammanhang. Så kallade objektiva konsekvenser eller risker filtreras genom kulturella föreställningar, värderingar och intressen som finns i olika samhällen och grupper.

Allmänheten liksom experternas riskbedömning påverkas alltså mer eller mindre av olika grupper, organisationer och den kultur som de ingår i. Det är alltså i den sociala världen som man konstruerar meningsfulla tolkningar av de fysiska riskerna.

Den sociologiska riskforskningen fokuserar även ojämlikhet och orättvisor i riskhantering och policy. Ojämlikheten kan finnas mellan t.ex. sociala klasser, män och kvinnor och/eller etniska grupper. Inom sociologisk riskforskning studerar man även hur individer och grupper förstår och hanterar risker i sin vardag (Enander 2005, Wynne 1996). Inom denna forskning har man också visat att skillnader i kunskap mellan allmänheten och experter inte alltid innebär att expertkunskap är den mest överlägsna utan att det är viktigt att ta tillvara olika typer av kunskap, både experters och allmänhetens (med den senare menar man i regel erfarenhetsbaserad kunskap).

Inom den så kallade kulturteoretiska forskningen menar man dock att den sociala världen är uppdelad i olika kulturer vilka påverkar människors riskuppfattningar (Douglas & Wildavsky 1982). Varje kultur har en uppsättning världsåskådningar genom vilka alla människors uppfattningar filtreras inklusive fysiska händelser som bränder, trafikolyckor och naturkatastrofer. Inom riskperceptionsforskningen har man försökt att översätta kulturteorins makroperspektiv till ett individperspektiv för att på så sätt mäta dess förmåga att förklara människors riskperceptioner (Dake 1991). Resultaten har visat att kulturteorin går att använda på individnivå men att förklaringsvärdet är relativt lågt (Rippl 2002, Sjöberg 2000).

Kulturteorins viktigaste bidrag för ROHS-projektet är att den visar att objektivistisk riskanalys inte är universell utan man måste ta hänsyn till olika kulturer och olika grupper även när man gör teknologiska riskanalyser. Det är t.ex. inte säkert att man i alla kulturer har som det viktigaste målet att alltid minimera antalet döda eller skadade om detta mål står i konflikt med t.ex. religiösa mål. Riskanalyser och riskhanteringssystemet måste ta hänsyn till sådana skillnader för att fungera på ett effektivt sätt.

Inom sociologin kan man inte undvika att ta upp Ulrich Becks (1992) teori om risksamhället. Teorin utgår liksom kulturteorin från ett makroperspektiv på risk och har sedan den första publikationen 1986 fått stor uppmärksamhet. Utgångspunkten är att det västerländska välfärdssamhället snabbt omvandlas till ett samhälle vars sätt att producera kunskap och varor leder till att nya och allvarliga risker uppstår. Detta är enligt Beck (1992) en logisk utveckling av välfärdssamhället. Vissa menar också att de nya riskerna är resultatet av oförutsedda konsekvenser av mänskligt handlande (Giddens 1990). Man visste exempelvis inte att förbränning av bensin bildar koldioxid vilken i stora mängder kan bidra till klimatförändringen när bensinmotorn uppfanns. Teorin tar också upp globaliseringens och

individualiseringens konsekvenser för hur människan skapar nya allvarliga risker och våra möjligheter att hantera dessa. Problemet med teorin är att den är abstrakt och svår att göra den mätbar och därmed praktiskt användbar (Olofsson & Öhman 2007).

Riskkommunikation

Eftersom riskkommunikation har varit ett viktigt område inom ROHS-projektet presenterar vi det under en egen rubrik. Det råder en viss begreppsförvirring inom riskforskningsfältet generellt och specifikt inom riskkommunikationsforskningen, om distinktionerna mellan risk, fara, kris, katastrof etc. Generellt kan man säga att de två första begreppen är framåtsyftande medan de senare är "här och nu". I praktiken pratar man emellertid om planering av kriskommunikation och riskkommunikation i akuta situationer så distinktionerna kan i bästa fall ses som teoretiska gränser. Även inom forskningen finns det dock överlappningar där speciellt riskkommunikation betraktas som ett mer övergripande begrepp (t.ex. Cvetkovich et al. 1989). Projektet har utgått från det senare, att riskkommunikation inkluderar all typ av kommunikation före, under och efter olyckor och extraordinära händelser, men den förebyggande kommunikationen har prioriterats. Vidare har projektet utgått från att riskkommunikation kan ses som ett återkommande utbyte av information mellan personer, grupper och organisationer (McComas 2006), alltså ett dialogorienterat perspektiv.

Utvecklingen av riskkommunikationsfältet liknar i stor utsträckning den utveckling som skett inom riskforskningen och kommunikationsteoriforskningen generellt. Lite svepande säga att man inom riskkommunikationsforskningen gått från en enkelriktad syn på kommunikation, där huvudsyftet var att så effektivt som möjligt förmedla en på förhand definierad risk, till en passiv mottagare, via en dubbelriktad kommunikationsmodell, där riskkommunikationen ses mer som en dialog, till en mer komplex syn på riskkommunikation. Innan vi går in på den senare vill vi dock kommentera riskkommunikationens relation till den forskning som tidigare nämnts i rapporten.

Riskkommunikation kan ses som ett återkommande utbyte av information mellan personer, grupper och organisationer som på något sätt har risk att göra (McComas 2006). Liksom när det gäller risk har även riskkommunikation en objektiv och en subjektiv sida, men till skillnad från den objektivistiska riskforskningen är riskkommunikation betydligt mer subjektivistiskt. Det innebär att riskkommunikationen och de budskap som förmedlas i första hand är ett resultat av olika sociala, kulturella och psykologiska processer och inte fysiska omständigheter (jmf. Hedman 1999).

En viktig aspekt som fått mycket uppmärksamhet är trovärdighet och tillit mellan den som vill förmedla ett budskap och mottagaren (McComas 2006). Människors tillit till olika aktörer i samhället varierar i stor utsträckning, t.ex. är tilliten till forskare och läkare generellt högre än till journalister och politiker (Olofsson, Öhman & Rashid 2007). Organisationer som sysslar med riskfylld verksamhet har stort behov av att uppfattas som trovärdiga i sin riskkommunikation till omgivningen både för att de inte vill att människor ska oro sig för de risker som är förknippade med verksamheten, och för att om en kris uppstår då måste riskkommunikationen vara effektiv. Dialog och öppenhet är sätt att öka tilliten men det förutsätter också att man är beredd att acceptera mottagaren som en likvärdig partner i dialogen. I annat fall riskerar man att snarare försämra sin trovärdighet eftersom mottagaren uppfattar sändaren som falsk eller manipulativ, något som bland annat drabbat offentliga myndigheter och politiker (Lidskog, Sundskvist & Ugglå 2005).

Precis som inom den psykologiska riskperceptionsforskningen studerar man även de känslomässiga aspekterna av riskkommunikation. Riskkommunikation förmedlad via massmedia är ofta tillspetsad och dramatisk vilket inte sällan påverkar känslor istället för förnuftet. Det gäller emellertid inte enbart riskkommunikation förmedlad via massmedia, utan all typ riskkommunikation. Riskkommunikation som t.ex. väcker rädsla hos mottagaren kan få konsekvenser för hur man reagerar och i vilken utsträckning man tar till sig budskapet.

Om vi nu återgår till den mer komplexa synen på riskkommunikation, som inledningsvis endast nämndes i förbigående, så kan vi konstatera att man här betraktar alla aktörer i kommunikationsprocessen som både sändare och mottagare. De utformar och tolkar information utifrån känslor, personliga åsikter, tidigare kunskap och erfarenhet, samt tilliten till den eller de som man kommunicerar med. Det kulturella och sociala sammanhanget är här också en viktig faktor som påverkar de övriga delarna i kommunikationsprocessen. Med det menas att social klass, kön, etnicitet etc. kan påverka hur man uttrycker sig, tar till sig och bearbetar riskkommunikation. Mer övergripande kan det också påverka vad det är som kommuniceras och vad som inte kommuniceras.

En teori som försöker inbegripa dessa mer abstrakta och samhällsrelaterade perspektiven är teorin "the social amplification of risk" (SAR) (Kasperson mfl. 1988). Dess största styrka är att den försöker förklara varför vissa händelser får mer uppmärksamhet och i högre grad definieras som risker än andra trots att de mer objektivt inte skiljer sig mycket åt. Teorin visar med andra ord hur vissa risker förstärks genom att samverka med en rad psykologiska, sociala, organisatoriska och kulturella faktorer. Därmed upplevs de som mer

allvarliga både av enskilda individer och i samhället. Man kan säga att medias sätt att uppmärksamma händelser och ämnen samverkar med andra faktorer som påverkar individen.

Sammanfattningsvis kan man säga att utvecklingen har gått från att man betraktar mottagarna, i regel kunder eller allmänheten, som passiva till att se dem som aktiva medkommunikatörer. I praktiken stämmer inte alltid detta eftersom det finns många situationer där enkelriktad masskommunikation fortfarande är det viktigaste och vanligaste inslaget. Vid en akut evakuering måste många människor informeras samtidigt och då är det inte läge med dialog. Samtidigt är det viktigt att sändaren även i akuta lägen är medveten om att andra aktörer kan ha värdefull information och därför även i själva akutfasen är tillgänglig för dialog. Det viktigaste är emellertid att man i det förebyggande arbete med riskkommunikation utgår från en komplex syn på kommunikation och att dialog och öppenhet är i centrum.

Risikförståelse – betydelsen av människors omgivning och sammanhang

I inledningen till teoriavsnittet nämnde vi att många av teorierna inom riskforskningen antingen använder sig av ett individ- eller samhällsperspektiv. Individperspektivet och främst den socialpsykologiska riskperceptionsforskningen har varit mycket framgångsrik och det finns en stor mängd studier på området. Det saknas dock inte sällan teoretiska förklaringar till de resultat som framkommer. De mer sociologiska och kulturteoretiska ansatserna å andra sidan har ofta en god teoretisk grund men saknar istället empiriska studier där teorierna prövas. Inom ROHS-projektet har vi därför försökt överbrygga dessa två ansatser med hjälp av det teoretiska begreppet riskförståelse, på engelska *sense-making of risk* (Olofsson & Öhman 2008, Wall 2006, Wall & Olofsson 2008). Begreppet är hämtat från forskningen om organisationer och används bland annat för att undersöka hur man i organisationer begripliggör kriser och katastrofer (Weick 1995). På senare tid har det också används för att öka förståelsen för hur olika individer upplever katastrofsituationer (Kendra & Washtendorf 2003).

Risikförståelse kan ses som ett vidare begrepp än riskperception och istället för att i första hand fokusera individuella mentala processer, så är riskförståelse ett begrepp där individens sociala och kulturella sammanhang tillskrivs stor betydelse för hur hon uppfattar och hanterar risker (Olofsson & Öhman 2008, Wall 2006, Wall & Olofsson 2008). Risikförståelse inbegriper med andra ord individens sociala samspel med andra människor och det lokala sammanhang hon befinner sig i (jmf. Bronfenbrenner & Morris 1998).

En människas riskförståelse påverkas alltså av mellanmännsliga relationer i vardagen där familjen, vänner och arbetskollegor spelar en central roll. Även den fysiska omgivningen och lokalsamhället spelar en viktig roll eftersom traditioner, normer och värderingar kan vara förankrade i organisationer och geografiskt avgränsade områden. Om man t.ex. bor på landet eller i storstan, i förort eller i centrum, i Sverige eller Indien, har betydelse för hur man förstår olika risker eftersom riskerna, deras omfattning och frekvens varierar, och för att de personer och grupper som individen umgås med påverkar hennes riskuppfattning (Wall & Olofsson 2008). Utifrån olika sociala och geografiska sammanhang konstruerar alltså individen sin förståelse för olika risker. Varje individ har därför både en riskperception och en riskförståelse för alla olika risker och dessa behöver inte överensstämma. Med det menar vi att en individ kan uppge att risken för att halka och bryta benet är stor (riskperception), men att hon ändå tycker att risken är acceptabel eftersom det är en del av vardagen och något som andra i hennes omgivning varit med om (riskförståelse). På det här sättet kan riskförståelsen fånga mer än riskperceptionen. Vi menar också att sambandet mellan individens riskförståelse och hur hon faktiskt beter sig är starkare än sambandet mellan riskperception och beteende. Detta samband behöver emellertid undersökas ytterligare.

Jämfört med andra teorier och begrepp som beskriver sociala processer och kollektivets påverkan på individen så har riskförståelse flera fördelar (Olofsson & Öhman 2008):

- Riskförståelse kombinerar ett individ- och samhällsperspektiv. Det innebär att begreppet inte enbart förklarar en individs uppfattning med hennes egenskaper och socioekonomiska status som inom riskperceptionsforskningen, eller reducerar individen till en fånge i strukturen som många sociologiska teorier tenderar att göra. Individen påverkas av sin omgivning men riskförståelsen är hennes individuella sätt att begripliggöra olika risker och händelser.
- Riskförståelsebegreppet är subjektivistiskt eftersom individens riskförståelse antas påverkas av interaktionen med andra människor, omgivningen och egna uppfattningar.
- Riskförståelse inkluderar inte enbart de direkta mellanmännsliga relationerna utan också de normer och värderingar som är knutna till den fysiska omgivningen. Med det menar vi att det finns en skillnad mellan de normer som kan finnas i en mindre grupp, t.ex. vänner eller en skolklass, och de normer som karakteriserar en stad, region eller ett land. Även de mer generella normerna som är förknippade med en geografisk plats påverkar med andra ord individens förståelse för risker.
- Riskförståelse är möjligt att mäta i empiriska studier något som många abstrakta sociologiska och kulturteoretiska teorier inte alltid är.
- Riskförståelse underlättar studiet av olika gruppers syn på risker genom att man får en djupare förståelse hur risker upplevs i ett specifikt sammanhang. Det underlättar därför utformandet av policy och kan användas för att undersöka vilken typ av t.ex. riskkommunikationen som passar en viss grupp.

Genom att studera riskförståelse som ett komplement till riskperception kan vi sammanföra ett sociologiskt, subjektivistiskt, angreppssätt med ett psykologiskt, individrealistiskt,

angreppssätt. Något som efterfrågas inom den samhällsvetenskapliga riskforskningen (Taylor-Gooby & Zinn, 2006).

Tidigare forskning

I det här avsnittet sammanfattas ett urval av den tidigare forskningen om hur heterogeniteten inom befolkningen påverkar riskuppfattningar och därmed dess konsekvenser för riskkommunikation. Avsnittet tar i första hand upp etnicitet och kön eftersom det är de områden där det finns mest tidigare forskning. När det gäller ungdomar och homo- och bisexuella personer finns det också en hel del forskning om riskbeteenden i specifika sammanhang. När det gäller ungdomar handlar det i första hand om beteenden relaterade till sex, våld, alkohol och droger medan forskningen om homo- och bisexuella främst handlar om sex och våld. Funktionshindrades syn på risker är om möjligt än mindre utforskat. Det finns alltså synnerligen få studier som tar upp dessa gruppers riskuppfattningar, behov av riskkommunikation eller ekonomiska aspekter.

Forskning främst i USA visar att etniska minoritetsgrupper och kvinnor oroar sig mer för risker än vad majoritetsbefolkningen och män gör, något som kallas "the white male effect" (WME) (Flynn, Slovic & Mertz 1994, Satterfield, Mertz & Slovic 2004). Liknande resultat finns också för miljöattityder och synen på naturkatastrofer (Fothergill, Maester & Darlington 1999, Johnson, Bowker & Cordell 2004). Vår egen forskning i Sverige visar att även här har kvinnor och personer med utländsk bakgrund högre riskaversion än infödda män, men skillnaderna mellan könen är inte lika stora här (Olofsson & Rashid 2007). I vår forskning har vi inte betonat vitheten i sig utan snarare att man tillhör majoritetsbefolkningen, dessa två variabler sammanfaller emellertid i regel i västerlandet. Annan svensk forskning indikerar också att etniska minoriteter upplever mindre trygghet, vidtar färre säkerhetsåtgärder och är inte lika säkerhetsfokuserade som infödda personer (Enander & Johansson 2002).

WME förklaras med att vita män har andra typer av värderingar än andra grupper vilka påverkar deras riskuppfattningar (Flynn, Slovic & Mertz 1994, Kahan et al. 2007). Andra förklaringar till WME är att kvinnor och personer som tillhör etniska minoriteter har mer begränsade möjligheter att påverka beslut (Finucane et al. 2000, Gutteling & Wiegman 1993, Marshall 2004, Palmer 2003), skillnader i ekonomiska resurser vilket kan påverka standarden på bostaden, vart den är lokaliserad och tillgången till offentliga resurser. Sambandet mellan att tillhöra en etnisk minoritetsgrupp, vara fattig och bosatt i bostadsområden med låg standard är ett känt fenomen, vilket gör det svårt att separera vad som är den egentliga förklaringsfaktorn. På senare tid har ytterligare en förklaring presenterats.

Utöver dessa faktorer visar tidigare forskning att ålder påverkar riskuppfattningen, äldre har högre riskaversion än yngre, och att familjeförhållanden är viktiga, om man har familj är man mer känslig för risker (Cebulla 2007, Lindell & Perry, 1992). I det senare fallet finns det också samband mellan familjeförhållande och vissa etniska minoriteter vilket bland annat bekräftades i vår pilotstudie (Olofsson & Öhman 2007). Samtidigt finns det även det motsatta förhållandet, nämligen att avsaknaden av familj kan öka risken att man drabbas hårt vid en olycka eller kris (Schyllander 2006). Om vi återknyter till ålder så har det utvecklats ett eget forskningsfält inom ungdomsforskningen med fokus på ungdom och risk (Scott Sörensen 2006). Som vi tidigare nämnt har man i första hand studerat ungdomars riskbeteenden med fokus på marginaliserade ungdomsgrupper och ungdomar i utsatta situationer (youth at risk) medan riskuppfattningar inte studerats i samma utsträckning. Inte heller har man i någon högre grad jämfört ungdomar med vuxna när det gäller riskperception.

I Storbritannien pågår ett forskningsprojekt där man delvis studerar samma grupper som föreliggande projekt, nämligen homo- och bisexuella, funktionshindrade, etniska minoriteter och grupper som aktivt utövar religion (Abbott, Quilgars & Jones 2006). Den teoretiska basen är kulturteori och risksamhället men typ av risk och metod skiljer sig från ROHS-projektet. Den brittiska studien är uteslutande kvalitativt upplagd och fokus är på risker relaterade till arbetsmarknaden. Deras forskning visar att personer som tillhör dessa grupper inte i någon större utsträckning förknippar risker på arbetsmarknaden och relaterade till inkomst med sin sexualitet, etnicitet eller religiositet. Funktionshinder däremot tycks spela en viss roll (Jones, Abbot & Quilgars 2006). Studien är dock svårjämförbar med ROHS-projektet eftersom vi inte lagt så stor vikt vid finansiella och arbetsmarknadsrelaterade risker.

När det gäller riskkommunikation finns det inte heller mycket forskning om de olika grupperna som vi specifikt valt att studera (Lindell & Perry 2004). Det finns ett fåtal studier om etniska minoriteter och invandrare men även här är kunskapen begränsad (Falkheimer & Heide 2006, Olofsson 2007b). Det man visat är att begränsade kunskaper i värdlandets språk kan leda till underutnyttjande av vissa kommunikationskanaler, skapa beroende av andra, och därmed minska möjligheten att ta till sig varningsmeddelanden och reagera på dessa (Fothergill, Maester & Darlington 1999, Lindell & Perry 2004). En annan amerikansk studie visar att etniska minoriteter i lägre grad än andra är medvetna om de kanaler genom vilka man kan få information och hjälp efter en olycka (Rivers 2006). En mindre svensk studie visar dock att invandrare själva inte ser språket i sig som det största problemet utan mest hur informationen kommuniceras (Sjöberg & Enander 2005). Något som bekräftas av våra egna studier (Olofsson & Öhman 2007).

Myndigheters och andra organisationers riskförebyggande arbete torde också påverkas av det faktum att vissa grupper inte nås av riskkommunikation i samman utsträckning som andra (t.ex. Becker 2004, Bier 1999, Burger & Waishwell 2000). Det finns ett flertal svenska studier om just myndigheters, och då främst, kommuners riskhantering, om allt från förväntningar och erfarenheter hos aktörer (t.ex. Enander & Hede 2004, Lajksjö, Enander & Hede 2004), till politiska aspekter (t.ex. Lidskog 1998) och fallstudier som t.ex. Göteborgsbranden, bangårdsolyckan i Borlänge och tsunamin i Sydostasien (t.ex. Grandien, Nord & Strömbäck 2005, Larsson & Nohrstedt 2000, Norling 2001). När det gäller kommunernas riskkommunikation har det gjorts studier av riskkommunikation i allmänhet (t.ex. Hedman & Trost 2001), av förebyggande arbete (t.ex. Larsson 1997, Svensson 1999) och effekterna av riskkommunikation (t.ex. Sjölander 2004, Wester-Herber 2004). Det finns även ett fåtal studier av nyhetsmediernas bevakning av olyckor och kriser när personer med utländsk bakgrund varit inblandade (t.ex. Larsson & Nohrstedt, Petersson & Hellström, 2004)

Sammanfattningsvis kan man säga att det finns en begränsad mängd tidigare forskning om just dessa grupper förutom män och kvinnor och etniska minoriteter. Den forskning som har gjorts indikerar dock vikten av sådana studier.

Undersökningarnas uppläggning och genomförande

Inom projektet har flera olika studier gjorts, dels ett antal kvalitativa intervjuer, dels en kvantitativ postenkät. Hur dessa studier genomförts beskrivs kortfattat i detta avsnitt.

Intervjuerna

Under 2004 och 2005 genomfördes nio fokusgruppintervjuer med människor från olika grupper bland den svenska allmänheten. Selektionskriteriet för grupperna var mångfald. Vi ville täcka ett brett spektrum av riskuppfattningar och riskupplevelser genom att inkludera människor från både stad och landsbygd, etniska svenskar och människor med utländsk bakgrund och lekmän såväl som experter, unga liksom gamla. Fokusgrupperna hade följande karaktär:

- 1 grupp med ”experter” som bestod av tre män och en kvinna i åldrarna mellan 45 och 55 år. De arbetade med riskmanagement inom offentliga myndigheter såsom kommuner och länsstyrelser.
- 1 grupp med ”transnationalister” som bestod av två kvinnor och två män med utländsk bakgrund, det vill säga invandrade med ursprung i mellanöstern, Iran, Irak, Jordanien och Turkiet. De var mellan 20 och 40 år.

- 1 grupp med ”glesbygdsbor” som bestod av personer boende i ett glesbygdsområde (by med mindre än 50 invånare), i Jämtlands län. Gruppen bestod av två män och två kvinnor i åldrarna 25 till 55 år.
- 2 grupper med ”storstadsbor” som bestod av personer som bor i Storstockholm och var i mellan 25 och 45 år. Den ena gruppen bestod av tre män och den andra av fyra kvinnor.
- 4 grupper ”ungdomar”;
 - 2 grupper i glesbygd, Jämtlands inland, en med tjejer och en med killar som går på gymnasiet.
 - 2 grupper i storstad, Stockholm, en med tjejer och en med killar som går på gymnasiet.

Intervjuerna tog mellan två och tre timmar att genomföra. Två forskare deltog vid varje intervju, en som genomförde intervjun och en som antecknade och ställde uppföljande frågor om så behövdes. Alla intervjuer bandades och transkriberades.

Postenkäten Samhälle och Värderingar (SoV)

Enkäten utformades under hösten 2004 utifrån tidigare studier och syftet med projektet. Resultaten från de kvalitativa intervjuerna låg också till grund för utformning och val av frågor. Det innebär att vissa nya frågor konstruerades och att andra kopierades från tidigare studier (t.ex. Enander & Johansson 2002, Warg & Wester-Herber 2001, Sjöberg 1998). Enkäten seminariebehandlades på ett projektmöte med projektets referensgrupp den 10 december 2004 och var planerad att skickas ut i januari 2005. Flodvågskatastrofen i Sydostasien den 26 december 2004 gjorde dock att utskicket på grund av etiska skäl sköts upp till oktober 2005.

Under våren 2005 gjordes upprepade pilotstudier av enkäten för att se om jordbävningar, översvämningar etc. väcker större uppmärksamhet än andra typer av risker och vid en större sådan undersökning i maj kunde inte längre några skillnader identifieras. Totalt har ett 60-tal personer testat enkäten varav en studentgrupp om 40 personer (maj 2005). Förutom studenterna har även personer med invandrarbakgrund och personer boende på landsbygden testat enkäten. Inledningsvis ”intervjuades” testpersonerna för att få mer information om hur de upplevde enkäten. I september 2005 gjordes ett slutttest med tre personer som relativt nyligen anlant till Sverige och därmed justerades språket så att det blev mer lättillgängligt för personer som inte har svenska som första språk. Enkäten skickades ut i oktober 2005 och data samlades sedan in till januari 2006.

Urvalet bestod av 3 000 personer boende i Sverige i åldern 16-75 år, uppdelat på tre underurval:

- 1) Slumpmässigt urval ur SPAR av 2 000 personer, 16-75 år, hela riket, svarsfrekvens 59%.

- 2) Slumpmässigt urval ur SPAR av 750 personer, 16-75 år, församlingarna Västra Skrävlinge, Spånga och Bergsjön, svarsfrekvens 36%.
- 3) Slumpmässigt urval ur SPAR av 250 personer, 16-75 år, länen Värmland, Dalarna och Jämtland med undantag av kommunerna Östersund, Karlstad, Falun och Borlänge, svarsfrekvens 55%.

Urval 2 och 3 gjordes för att säkerställa att tillräckligt många personer med utländsk bakgrund och personer boende i glesbygd ingick i urvalet.

Enkäten bestod av ett stort antal frågor om allt från riskuppfattningar, riskkommunikation, riskbeteende till frågor om värderingar, resurser och olika typer av bakgrundsvariabler. Ingen enskild typ av risk fokuserades i enkäten utan frågor ställdes om allt från egen rökning och olyckor i samband med fritidssysselsättning till klimatförändringar och terrorism. Beteendefrågorna handlade om vilka typer av förebyggande åtgärder som individen företagit sig, om man t.ex. har brandvarnare eller hemförsäkring, om man tidigare varit med om en olycka, kris eller allvarlig sjukdom, och en fråga handlade om hur man skulle agera vid ett större giftutsläpp. Bakgrundsfrågorna handlade om ålder, kön, utbildning, ursprung etc.

Resultat

Här i resultatavsnittet kommer vi att presentera ett urval av de resultat projektet kommit fram till. Avsnittet skulle bli allt för omfattande om alla resultat presenterades och resultat har även publicerats i andra sammanhang. Den som är intresserad rekommenderas att läsa den boken *Risker i moderna samhällen: Samhällsvetenskapliga perspektiv*, skriven av projektgruppen med Anna Olofsson och Susanna Öhman som redaktörer. Boken kommer att ges ut på Studentlitteratur tidig höst 2008.

Avsnittet är upplagt som så att först presenteras resultaten från fem av gruppintervjuerna, följt av en redogörelse för ett urval av resultat från postenkäten. Avslutningsvis presenteras en analys av intervjuerna med ungdomar boende i storstad respektive glesbygd baserad på vårt teoretiska begrepp riskförståelse.

Riskuppfattningar bland olika grupper i Sverige³

Vad tänker du på när du hör ordet risk? Det var den fråga som inlett samtliga intervjuer som genomförts i projektet. I det här avsnittet redovisas hur fem grupper besvarade den och ytterligare några frågor om risk och säkerhet. Grupperna var ”experterna”, ”transnationalisterna”, ”glesbygdsborna” och ”storstadsborna”. Frågan besvarades som förväntat på olika sätt av intervjupersonerna, vissa teman utvecklades i grupperna, men det fanns också risker som diskuterades i samtliga grupper. Risker relaterade till trafik och ekonomi tags t.ex. upp av alla grupper. Med undantag för expertgruppen associeras risker med människors livserfarenheter och lokala kontext vilket betyder att trafikolyckor är mycket mer oroande än växthuseffekten även om den senare typen av risker också nämns.

Grupperna uppmuntrades även att diskutera olika typer av risker, allt från traditionella risker såsom naturkatastrofer, bränder och att bryta ett ben till såkallade nya risker såsom kärnkraftolyckor, Galnakosjukan och risker associerade med människors livsstil. De intervjuade uttryckte en medvetenhet om både omedelbara och fördröjda risker, även om traditionella och speciellt vardagsrisker såsom bränder och bilolyckor ses av alla grupper som de största riskerna då de är mest vanliga. Alla grupper var medvetna om nya risker men samtidigt var ingen särskilt engagerad i frågan. Detta styrker Lupton och Tulloch (2001, 2002) resultat att risker associerade till vardagen, den privata sfären och familjen är mer uppmärksammande och medvetna bland människor än nya risker.

³ Avsnittet baseras på Olofsson och Öhman (2006) och Olofsson och Öhman (2007b).

Utifrån intervjuerna har vi delat upp diskussionerna mellan vardagsrisker och nya risker. Dessa har sedan legat till grund för en teoretisk analys av intervjuerna där vi använder oss av två dimensioner för att förstå deltagarnas resonemang, nämligen ”kontroll–fatalism” och ”lokalt–globalt”.

Risk som vardagsverklighet

Intervjupersonerna diskuterade risk utifrån sina egna erfarenheter och vardagshändelser snarare än såkallade nya risker vilka inte tycks uppta människors tankar särskilt mycket. Därutöver är personlig stress och stressyndrom den enskilt största nya risk som identifieras av intervjugrupperna. Andra typer av nya risker är inte betraktade som personliga risker men det finns en medvetenhet om potentiella faror associerade med t.ex. mat, föroreningar och kärnkraft. För intervjupersonerna är det dock främst ”andra” som kan drabbas av dessa risker och det är i regel även dessa andra som skapar dem. Andra är med andra ord antingen offer eller förövare i relation till risk, och ses av intervjupersonerna som ett kollektiv snarare än individer.

Grupperna skiljer sig inte så väldigt mycket från varandra i dessa resonemang. Visserligen är det olika typer av vardagsrisker som grupperna diskuterar, men sättet det görs på är relativt likartat. Man skulle kunna säga att typen av risk är kontextberoende, alltså beroende av vart och hur man lever. Relaterat till detta finns en annan skillnad: Glesbygdsborna tenderar att diskutera riskerna utifrån ett lokalt förankrat perspektiv, något som inte storstadsborna gör.

Nya risker

Under intervjuerna ombads intervjupersonerna att beskriva hur de ser på såkallade nya risker, t.ex. stress, kärnkraft och klimatförändringen. Som nyss nämnts var inte detta några risker som intervjupersonerna spontant pratade mycket om eller såg som risker för dem själva. Här var emellertid skillnaderna mellan grupperna större än när det gäller vardagsrisker. Glesbygdsborna beskrev hur de odlar sina egna grönsaker, jagar älg, och därmed känner sig mindre beroende av t.ex. kommersiell produktion av mat som de upplever riskfylld. Storstadskvinnorna å andra sidan menade att upprepade varningar om risker gör att människor slutar lyssna. I expertgruppen diskuterades vikten av utbildning och information för att medvetandegöra människor. Vår slutsats är att olika grupper har olika strategier för att hantera och leva med nya typer av risker.

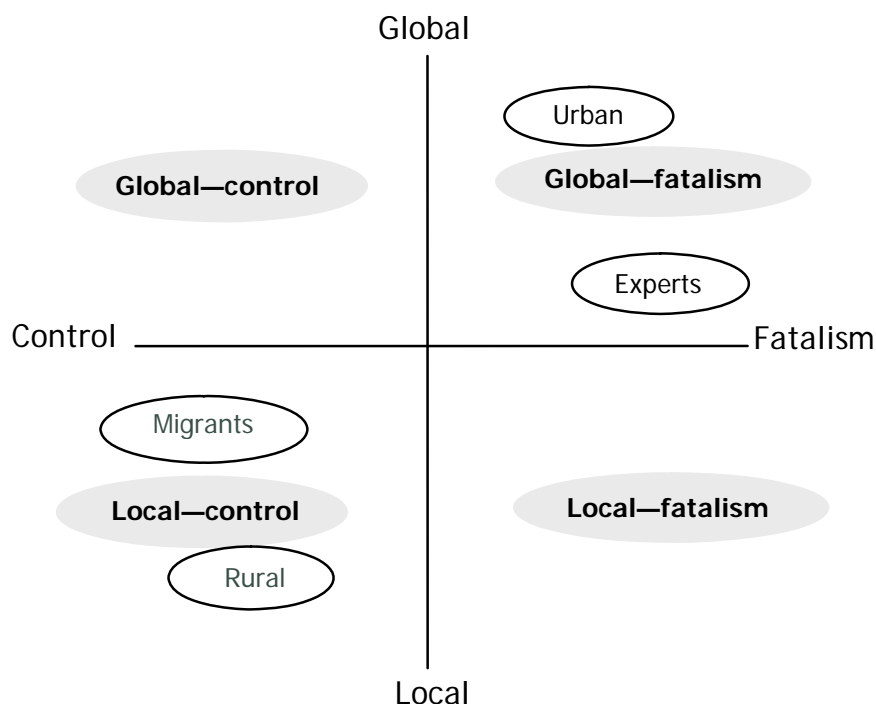
Två dimensioner av människors riskuppfattning

Med utgångspunkt i Ulrich Becks (1992) teori om risksamhället och det empiriska materialet har vi har konstruerat en modell av riskuppfattningar med två dimensioner; kontroll–fatalism och lokalt–globalt.

Kontroll representerar en strategi där individen på något sätt aktivt försöker att hantera risker, medan fatalism beskriver en sorts anti-strategi. Det senare innebär att man som individ inte upplever det som om man kan påverka risk och därför förhåller sig passiv. Den fatalistiska attityden att hantera nya risker hittas bland storstadsborna tillsammans med expertgruppen. De såg inga lösningar för dessa risker. Glesbygdsgruppen och den transnationella gruppen å andra sidan försökte kontrollera riskerna. De talade t.ex. om att odla sina egna grönsaker eller skydda traditionella värderingar.

Den andra dimensionen går från ett lokalt till en mera global fokus i termer av värderingar och livsstilar. Denna dimension kan också tolkas som modern–senmodern och med tendenser mot individualisering i motsats till ett mer kollektivistisk synsätt. Intervjupersonerna bland storstadsborna uttryckte ett globalt perspektiv genom att prata om världen och också upprepa möjligheterna att flytta om risker uppstår. Tillsammans med experterna ser de också risker som mer individualiserade. Den transnationella gruppen tillsammans med glesbygdsgruppen såg å andra sidan nya risker som något vi måste hantera lokalt. Den transnationella gruppen kategoriseras som lokal snarare än global eftersom intervjupersonerna pratade om specifika plaster eller lokaliteter oavsett om dessa platser är i Sverige eller andra länder.

De två dimensionerna kan sedan ses som två axlar i en rymd mellan vilka fyra fält bildas: Global–kontroll, global–fatalism, lokal–kontroll och lokal–fatalism (se figur 1). Utifrån Becks (1992) teori om risksamhället menar vi att kombinationen av globaliserade värderingar och ett kontrollerat förhållningssätt (global–kontroll) beskriver den typ av senmodern reflexiv individuell riskuppfattning som finns i Becks risksamhälle. Eller med andra ord, i risksamhällets krävs individuell medvetenhet och engagemang för att kontrollera nya risker i ett globalt perspektiv.

Figur 1. Teoretisk modell och grafisk presentation av olika strategier att hantera nya risker (Olofsson & Öhman 2007: 192).

Om vi nu återgår till våra resultat och placerar ut de olika grupperna i modellen finner vi att transnationalisterna och glesbygdsborna hamnar i kontroll–lokalrutan medan experterna och storstadsborna i global–fatalismrutan. Ingen av grupperna återfinns däremot i den kontroll–globalarutan, alltså den ruta som man utifrån teorin om risksamhället skulle kunna benämna senmodern. Detta kan emellertid bero på det begränsade empiriska materialet.

Att gruppera människor enligt dessa föreslagna dimensioner kan vara fruktbart för att öka vår förståelse för de multipla positioner som existerar bredvid varandra i samhället. Olika grupper eller segment av allmänheten kan ha samma riskuppfattning om en specifik risk, men deras uppfattningar är grundade i olika moderniteter. Värderingar verkar spela en viktig roll för att förstå dessa positioner. Kontroll–lokal positionen som kan benämnas rätt traditionell, stöds av moraliska värderingar och en djupt rotad spatial vardagskontext, och den fatalistiska–globala positionen som benämns modern, stöds av individualistiska värderingar och är inte begränsad av geografiska platser (jämför Öhman 2002).

Resultat från postenkäten Samhälle och Värderingar (SoV)

Enkäten består av ett stort antal frågor om allt från riskuppfattningar, riskkommunikation, riskbeteende till frågor om värderingar, erfarenheter och olika typer av bakgrundsfrågor. Vi

kommer här att övergripande redovisa resultaten från studien för de olika undersökningsgrupperna; personer med utländsk bakgrund, homo/bisexuella, funktionshindrade och ungdomar.

Skillnader i riskuppfattning, riskkommunikation och riskbeteenden

I detta avsnitt fokuseras de skillnader som finns mellan de olika undersökta grupperna och de skillnader som finns gentemot allmänheten i stort. Undersökningsgrupperna har definierats på följande sätt:

- Personer med utländsk bakgrund – personer som angivit att de är födda utanför Europa eller med minst en förälder född utanför Europa
- Homo/bisexuella – personer som angivit i enkäten att de är homo/bisexuella
- Funktionshindrade – personer som angett att de är funktionshindrade
- Ungdomar – personer som i enkäten angivit att de är 25 år eller yngre

Vissa av dessa grupper är i enkätstudien små, främst homo/bisexuella men även funktionshindrade vilket gör det svårt att dra allt för definitiva slutsatser om dessa grupper utifrån denna studie. Först har vanliga medelvärdesanalyser genomförts för att visa på skillnader mellan dessa mellan grupper och allmänheten i stort men för att få en bättre förståelse för hur de olika heterogenitetsgrunderna påverkar riskuppfattningar och riskbeteenden har också multivariata analyser genomförts, där även andra förklaringsfaktorer tas hänsyn till. Medelvärdesanalyserna rapporteras i figurerna och resultaten av de multivariata analyserna rapporteras under rubrikerna analys, och i dessa kan man se om de skillnader som finns i medelvärden finns kvar när man tar hänsyn till andra faktorer såsom sårbarhet och värderingar. Det är ju inte bara dessa heterogenitetsgrunder som påverkar människors riskförståelse och riskbeteende utan många olika faktorer. Designen beskrivs kortfattat i tabell 1.

Tabell 1. Schematisk beskrivning av de faktorer som analyseras.

Påverkansfaktorer				Effektvariabler		
Heterogenitet	Generella värderingar	Sårbarhet	Kontrollfaktorer	Riskuppfattning	Risk kommunikation	Risk beteende
Utländsk bakgrund	Fatalistiska	Erfarenhet	Kön	Kända risker	Frekvens av info	Trafiksäkerhet
Homo- eller bisexuella	Egalitära	Social inkludering	Inkomst	Kontrollerade risker	Typ av digital förmedling	Våld och sex
Funktionshindrade	Hierarki			Dread risker		Andel med försäkringar etc.
Ungdom	Individualism					

De fyra undersökningsgrupperna har definierats som tidigare beskrivits; personer med utländsk bakgrund, homo/bisexuella, funktionshindrade och ungdomar.

För att mäta värderingar har Rippls (baserad på Dake 1991) omarbetade kulturteoretiska skala översatts och använts. Skalan har 18 värderingspåståenden som förväntas bilda fyra faktorer; fatalism, egalitär, hierarki och individualism. Efter faktoranalys konfirmerades dessa fyra faktorer och faktorvärden (factor scores) används som input i den multipla regressionsanalysen. På samma sätt, för att mäta sårbarhet, så användes faktoranalys för att skapa en social inkluderingsvariabel. Fem påståenden om hur accepterad den svarande känner sig i det svenska samhället bildade en endimensionell faktor från exkludering till inkludering. Ett andra mått på sårbarhet användes också, tidigare erfarenhet av risker. De svarande fick frågan om de råkat ut för någon eller några av sex olika risker (t.ex. brand, allvarlig sjukdom, naturkatastrof, trafikolycka). Svaren vägdes samman till ett index från 0 till 6. Resultaten visade att personer med utländsk bakgrund, homo/bisexuella och funktionshindrade är överrepresenterade bland svaranden som får höga poäng på dessa två sårbarhetsmått.

Förutom dessa faktorer inkluderades andra personliga karaktäristika som brukar influera riskperception som kontrollvariabler. Dessa variabler är kön och inkomst. Utbildning används ofta i riskperceptionsstudier men då utbildning är svår att mäta när man jämför personer från olika länder så användes inkomst istället. De tre inkomstnivåerna som användes var, låg inkomst (0-15 000 kr), medel (15 001-25 000 kr) och hög (>25 000 kr).

Dessa påverkansfaktorer har sedan använts för att analysera tre typer av effektfaktorer, nämligen riskuppfattningar, riskbeteenden och riskkommunikation vilka presenteras nedan.

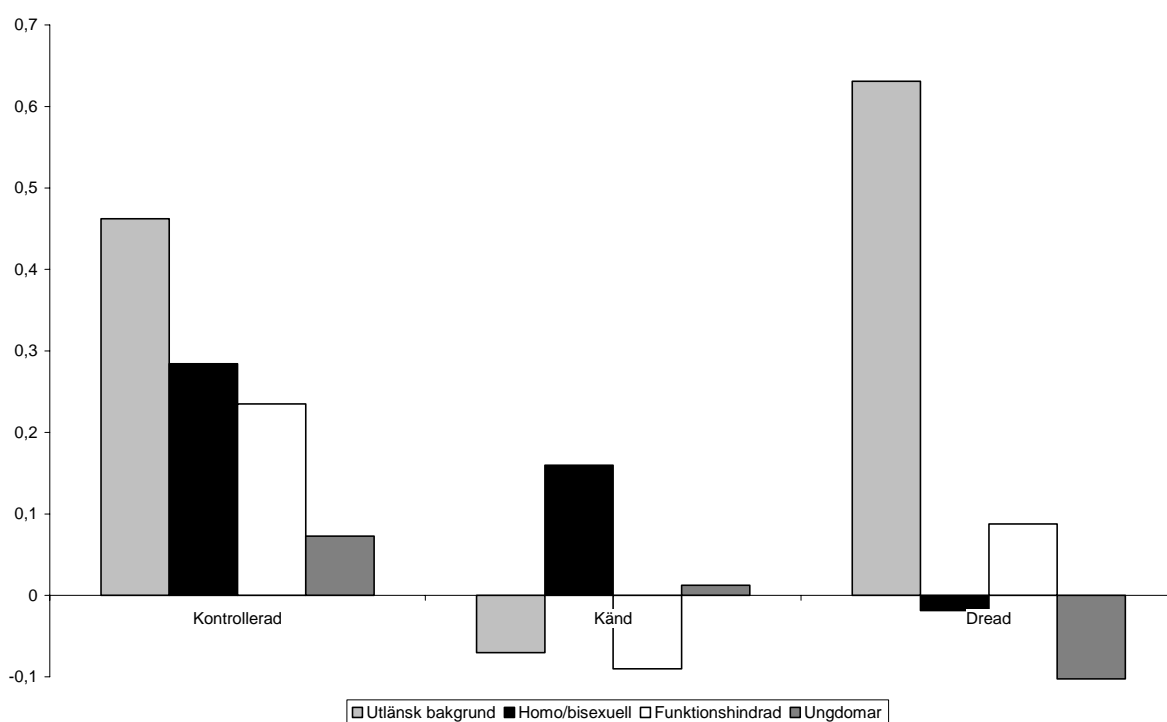
Riskuppfattningar

I figur 2 beskrivs skillnaderna i medelvärden vad gäller riskuppfattning mellan allmänheten i stort och de olika undersökningsgrupperna; personer med utländsk bakgrund, homo/bisexuella, funktionshindrade och ungdomar. Riskuppfattning mäts i enkäten genom 16 riskfrågor som består av påståenden som de svaranden indikerar i vilken grad de tycker att risken i fråga är en risk för dem själva (baserat på Sjöberg 1998).

Riskskalan är teoretiskt tänkt att forma fyra faktorer, kända risker, okända risker, kontrollerbara risker och "dread" (fruktade) risker. I våra data får vi via faktoranalys istället tre faktorer; kända risker, kontrollerbara risker och "dread" risker. Skillnaden jämfört med tidigare studier (t.ex. Slovic et al. 1977) är att okända risker och "dread" risker har slagits samman till en faktor. Kända risker är t.ex. de personliga riskerna med cancer och trafikolyckor medan kontrollerbara risker är t.ex. de personliga riskerna med rökning och

alkohol. Slutligen, de fruktade eller "dread" riskerna är t.ex. personliga risker med klimatförändringar och terrorism.

I figur 2 beskrivs skillnaderna i medelvärde mellan våra undersökningsgrupper och allmänheten i stort, allmänhetens medelvärde är 0 i figuren och staplarna visar avvikelserna från medelvärdet för de olika grupperna, ju längre stapel ju större skillnad i medelvärde. Staplar som pekar uppåt från linjen har en positiv avvikelse, d.v.s. gruppen har ett högre medelvärde än allmänheten medan staplar som pekar nedåt har en negativ avvikelse, d.v.s. gruppen har ett lägre medelvärde än allmänheten i stort.

Figur 2. Avvikelser från allmänhetens medelvärde (0) för de olika undersökta grupperna, personer med utländsk bakgrund, homo/bisexuella, funktionshindrade och ungdomar för olika typer av risker för individen personligen; kontrollerad, känd och "dread". Medelvärde på en femgradig skala.

Om vi först tittar på kontrollerbara risker (t.ex. rökning och alkohol) ser vi att personer med utländsk bakgrund är de som upplever risken som störst med denna typ av risker, följt av homo/bisexuella, funktionshindrade och ungdomar. Alla undersökta grupper bedömer alltså risken som större för sig än vad människor i allmänhet gör. För kända risker (t.ex. cancer eller trafikolyckor) är mönstret delvis annorlunda, det är homo/bisexuella som upplever risken som större än vad allmänheten gör medan personer med utländsk bakgrund och funktionshindrade upplever risken som mindre än vad allmänheten gör. För ungdomar är

skillnaderna inte stora. Om vi slutligen tittar på fruktade eller ”dread” risker är det personer med utländsk bakgrund som upplever dem som mest riskfyllda av alla undersökta grupper, följt av funktionshindrade. Ungdomar ser dessa risker som mindre än allmänheten och för homo/bisexuella är det bara en liten avvikelse från vad allmänheten tycker.

Analys

Tre olika regressionsmodeller användes för att analysera de tre riskuppfattningsfaktorerna (för en schematisk beskrivning, se tabell 1). Varje modell innehåller de fyra heterogenitetsgrunderna, utländsk bakgrund, sexuell läggning, funktionshinder och ålder. Dessutom adderas värderingar; fatalism, egalitära, hierarki och individualism, samt sårbarhet; social inkludering och tidigare erfarenhet av risker. Utöver detta tillkommer kontrollvariablerna kön (kvinna kontrollgrupp) och inkomst (låg inkomst kontrollgrupp).

I tabell 2 återfinns de tre olika regressionsmodellerna för de tre faktorerna av riskuppfattningar; kända risker, kontrollerbara risker och fruktade ”dread” risker.

Tabell 2. Regressionsmodeller för riskuppfattningar. Tecknet indikerar riktningen på korrelationen. (Bara resultat signifikanta på $p \leq 0.05$).

	Kända risker	Kontrollerade risker	Dread risker
Heterogenitet	Beta	Beta	Beta
Utländsk bakgrund		0.145	0.265
Homo- eller bisexuell			
Funktionshindrad	0.038		
Ungdom (upp till 25 år)			-0.085
Värderingar			
Fatalism	-0.066	0.106	0.056
Egalitära	-0.066		0.066
Hierarki			0.067
Individualism		0.100	
Sårbarhet			
Social inkludering	-0.054		-0.052
Erfarenhet	0.139	0.078	0.084
Kontrollvariabler			
Kön	-0.052		-0.114
Inkomst, medel (jf. låg)	0.087		
Inkomst, hög (jf. låg)	0.065	-0.077	
Adjusted R ²	0.032	0.073	0.119

Om vi tittar på resultatet en riskfaktor i taget så ser vi att de olika identifierade grupperna skiljer sig åt i riskuppfattningar och det är skillnader som kvarstår mellan grupperna när de

andra förklaringsfaktorerna tagits med. Om vi börjar med kända risker (t.ex. personliga risker med cancer och trafikolyckor) så ser vi att personer som kategoriserat sig som funktionshindrade upplever en högre personlig risk än andra. Om vi istället tittar på värderingar så finns det signifikanta samband mellan egalitära och fatalistiska värderingar och en lägre riskuppfattning. De två sårbarhetsindikatorerna, social inkludering och erfarenhet, bidrar också till att förklara uppfattningen av kända risker: Låg grad av inkludering i samhället och erfarenheter av risker tidigare i livet ger en högre riskuppfattning.

Kön och inkomst bidrar också till förståelsen av kända risker: män har lägre riskuppfattning vad gäller kända risker och personer med medel eller hög inkomst har en högre riskuppfattning. Totalt är förklaringsvärdet av regressionsmodellen ganska låg, det justerade R^2 är bara 0.032.

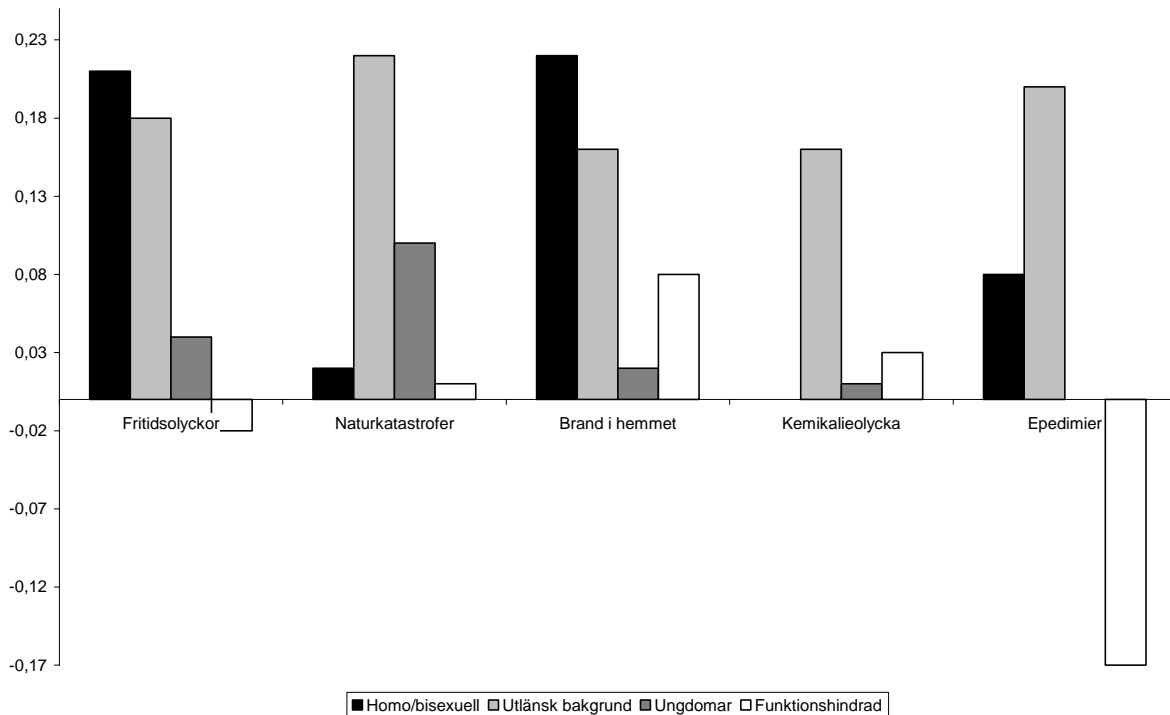
Om vi istället ser på kontrollerbara risker (t.ex. personliga risker med rökning och alkohol) så ser mönstret lite annorlunda ut. De enda av heterogenitetsgrunderna som bidrar signifikant är utländsk bakgrund där dessa har en högre riskuppfattning när det gäller kontrollerbara risker än infödda personer. Värderingarna fatalism och individualism bidrar också till högre riskuppfattning. Även exponering för risker tidigare i livet är korrelerat till högre riskuppfattning. Höginkomsttagare har dock en lägre riskuppfattning än låginkomsttagare. Det totala förklaringsvärdet är bättre än för kända risker men fortfarande inte så högt, R^2 är 0.073 för modellen.

När det gäller fruktade "dread" risker (t.ex. personliga risker med klimatförändringar och terrorism) bidrar heterogenitetsgrunderna utländsk bakgrund och ålder till förståelsen. Personer med utländsk bakgrund ser dessa risker som högre än vad infödda gör medan ungdomar ser dem som lägre än äldre personer gör. Fatalistiska, egalitära och hierarkiska värderingar bidrar också till högre riskuppfattning. Även sårbarhet har en signifikant effekt, de som är mindre inkluderade och har mer erfarenhet av risker uppfattar riskerna som större. Slutligen så ser kvinnor dessa risker som större än vad män gör. Det totala förklaringsvärdet, R^2 , är 0.119 för modellen.

Riskkommunikation

Om vi istället ser på hur ofta de olika grupperna skulle vilja bli informerade om hur man kan undvika olika typer av risker eller olyckor så finns det även där skillnader mellan de undersökta grupperna och allmänheten. Fem olika typer av risker eller olyckor, fritidsolyckor, naturkatastrofer, brand i hemmet, kemikalieolycka och epidemier omfrågades och alla svarade på en tregradig skala, där ett högre medelvärde betyder att man vill ha

information oftare. I figur 3 beskrivs skillnaderna i medelvärde mellan våra undersökningsgrupper och allmänheten i stort, allmänhetens medelvärde är 0 i figuren och staplarna visar avvikelserna från medelvärdet för de olika grupperna, ju längre stapel ju större skillnad i medelvärde. Staplar som pekar uppåt från linjen har en positiv avvikelse, d.v.s. gruppen har ett högre medelvärde än allmänheten, staplar som pekar nedåt har en negativ avvikelse, d.v.s. gruppen har ett lägre medelvärde än allmänheten i stort.

Figur 3. Avvikelser från allmänhetens medelvärde för de olika undersökta grupperna, personer med utländsk bakgrund, homo/bisexuella, funktionshindrade och ungdomar angående hur ofta men vill bli informerad om hur man undviker risker eller olyckor. Medelvärde på en tregradig skala.

Homo/bisexuella vill i större utsträckning än allmänheten ha information om fritidsolyckor, brand i hemmet och epidemier medan skillnaderna i medelvärde jämfört med allmänheten i stort är små vad gäller naturkatastrofer och kemikalieolyckor. Ett tydligt mönster är att personer med utländsk bakgrund vill ha information mer ofta än allmänheten oavsett typen av risk eller olycka. Ungdomar vill ha mer information än människor i allmänhet främst när det gäller naturkatastrofer men också om fritidsolyckor, medan för de övriga riskerna är skillnaderna små. Funktionshindrade vill ha information mer ofta när det gäller brand i hemmet och också kemikalieolyckor men mer sällan när det gäller epidemier, övriga skillnader jämfört med allmänheten är små.

Analys

Fem olika regressionsmodeller användes för att analysera hur ofta man vill ha information om de fem riskerna; fritidsolyckor, naturkatastrofer, brand i hemmet, kemikalieolycka och epidemier (för en schematisk beskrivning, se tabell 1). Varje modell innehåller de fyra heterogenitetsgrunderna, utländsk bakgrund, sexuell läggning, funktionshinder och ålder. Dessutom inkluderades liksom i föregående analys värderingar, sårbarhet, kön (kvinna kontrollgrupp) och inkomst (låg inkomst kontrollgrupp), se tabell 3 för resultat.

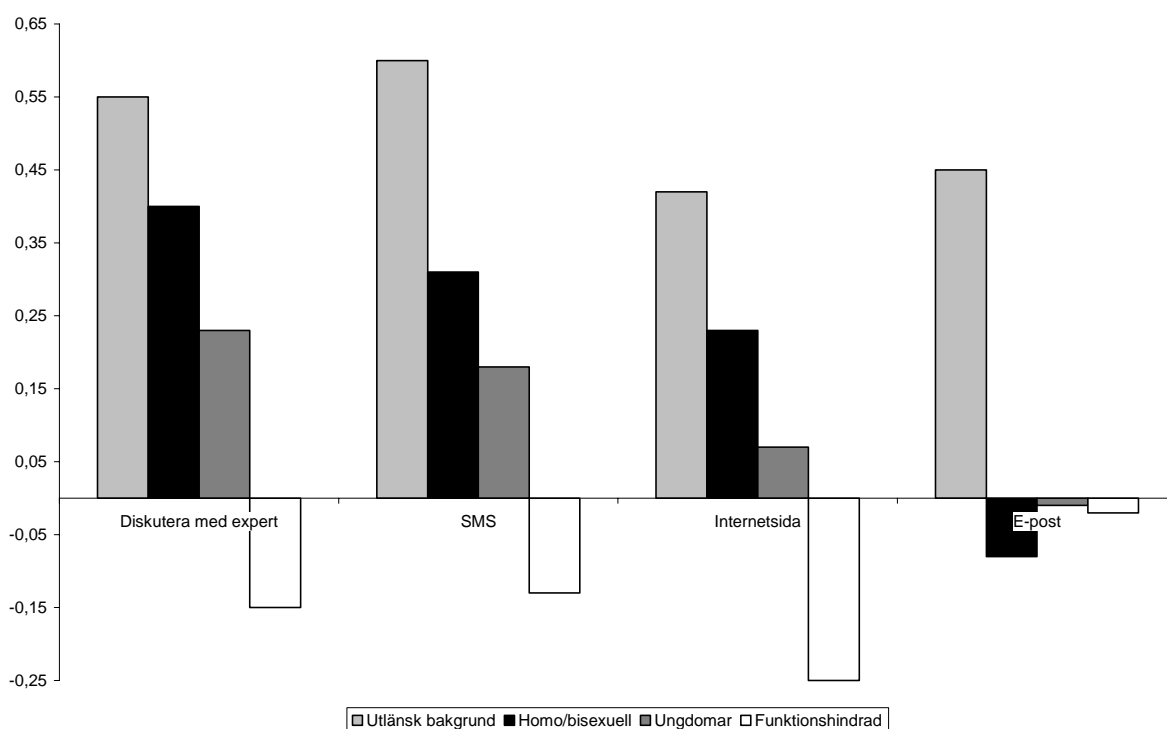
Tabell 3. Regressionsmodeller för hur ofta men vill ha information om olika risker. Tecknet indikerar riktningen på korrelationen. (Bara resultat signifikanta på $p \leq 0.05$).

	Fritidsolyckor	Naturkatastrofer	Brand i hemmet	Kemikalieolycka	Epidemier
Heterogenitet	Beta	Beta	Beta	Beta	Beta
Utländsk bakgrund	0.093	0.091	0.096	0.069	0.084
Homo- eller bisexuell					
Funktionshindrad					-0.082
Ungdom (upp till 25 år)					
Värderingar					
Fatalism	0.079	0.073			0.066
Egalitära	0.078	0.079	0.082	0.090	0.092
Hierarki			0.068		
Individualism					
Sårbarhet					
Social inkludering					
Erfarenhet					0.073
Kontrollvariabler					
Kön	-0.087	-0.145	-0.109	-0.109	-0.169
Inkomst, medel (jf. låg)				-0.067	
Inkomst, hög (jf. låg)		-0.073		-0.094	-0.062
Adjusted R ²	0.030	0.060	0.034	0.041	0.070

De skillnader som kvarstår mellan grupperna när de andra förklaringsfaktorerna tagits med visar att personer med utländsk bakgrund vill ha information om alla typer av risker mer ofta än infödda personer och att funktionshindrade vill ha information om epidemier mer sällan än andra. Värderingar spelar en viss roll för hur ofta man vill ha information, personer med fatalistiska och egalitära värderingar vill ha information mer ofta än andra. Erfarenhet av tidigare risker har också betydelse för hur ofta man vill ha information om epidemier, de med erfarenhet vill ha information mer ofta. Kvinnor vill generellt också ha information mer ofta än män och de med hög inkomst vill ha information om naturkatastrofer, kemikalieolyckor och epidemier mer sällan än de med låg inkomst.

Digitala kanaler för informationen

Hur vill man då kunna nå den riskinformation som man som medborgare vill ha, vi har frågat om några olika tekniska lösningar för att kunna förmedla riskinformation som bygger på IT och mobiltelefon teknik. De alternativ som presenterades var; att besöka en sida på Internet där man kan få information om olika typer av risker; kunna få information om olika typer av risker via SMS; möjligt att få information om olika typer av risker via e-post och om det fanns en expert på olika typer av risker att diskutera med via e-post/Internet skulle Du göra det då? De svarande graderade sina svar på en femgradig skala från inte alls troligt till mycket troligt. I figur 4 beskrivs skillnaderna i medelvärde mellan våra undersökningsgrupper och allmänheten i stort, allmänhetens medelvärde är 0 i figuren och staplarna visar avvikelserna från medelvärdet för de olika grupperna på samma sätt som tidigare.

Figur 4. Avvikelser från allmänhetens medelvärde för de olika undersökta grupperna, personer med utländsk bakgrund, homo/bisexuella, funktionshindrade och ungdomar för olika typerna av kommunikationssätt. Medelvärde på en femgradig skala.

Personer med utländsk bakgrund har högst medelvärde för alla typer av kommunikationssätt och också största avvikelserna från allmänhetens medelvärde. Man vill diskutera med experten, få information via SMS, Internetsida och e-post i störst omfattning av de undersökta grupperna. Homo/bisexuella vill också i högre utsträckning än människor i allmänhet nyttja denna typ av kommunikationskanaler förutom e-post där man ligger strax under medelvärdet för allmänheten. Ungdomar har också svarat att de ser det som mer troligt än allmänheten att

det kommer att nyttja denna typ av riskkommunikation. Men inte heller de gillar e-post. De funktionshindrade däremot anger konsekvent i lägre grad än allmänheten, och de övriga grupperna, att de kommer att nyttja denna typ av kommunikation.

Analys

Fyra olika regressionsmodeller användes för att analysera de fyra digitala kommunikationssätten (för en schematisk beskrivning, se tabell 1). Varje modell innehåller de fyra heterogenitetsgrunderna, utländsk bakgrund, sexuell läggning, funktionshinder och ålder, värderingar, sårbarhet och kontrollvariablerna, se tabell 4.

Tabell 4. Regressionsmodeller för typ av digital kanal. Tecknet indikerar riktningen på korrelationen. (Bara resultat signifikanta på $p \leq 0.05$).

	Internetsida	SMS-kontakt	e-post kontakt	Expert via e-post/hemsida
Heterogenitet	Beta	Beta	Beta	Beta
Utländsk bakgrund	0.161	0.129	0.131	0.190
Homo- eller bisexuell				
Funktionshindrad	-0.070	-0.057		
Ungdom (upp till 25 år)				0.050
Värderingar				
Fatalism		0.097		
Egalitära	0.070	0.175	0.096	0.058
Hierarki	0.057	0.100	0.132	
Individualism				
Sårbarhet				
Social inkludering	0.059			
Erfarenhet	0.067	0.78		0.071
Kontrollvariabler				
Kön				-0.070
Inkomst, medel (jf. låg)				
Inkomst, hög (jf. låg)	0.087			
Adjusted R ²	0.037	0.079	0.041	0.054

Resultatet av de fyra analyserna visar att det är tre av våra undersökta grupper, personer med utländsk bakgrund, funktionshindrade och ungdomar, som signifikant bidrar till förståelsen av hur troligt det är att man kommer att nyttja olika typer av digitala informationskanaler. Personer med utländsk bakgrund uppger i högre grad att det de kommer att nytta alla former av ny teknik; hemsida, SMS, e-post och möjlighet att diskutera med en expert via e-post eller en hemsida. Funktionshindrade anger i lägre grad än andra att det är troligt att de kommer att

nyttja en hemsida eller SMS-kontakter. Ungdomar däremot uppger att de i större utsträckning än äldre vill diskutera risker med en expert via en hemsida eller e-post.

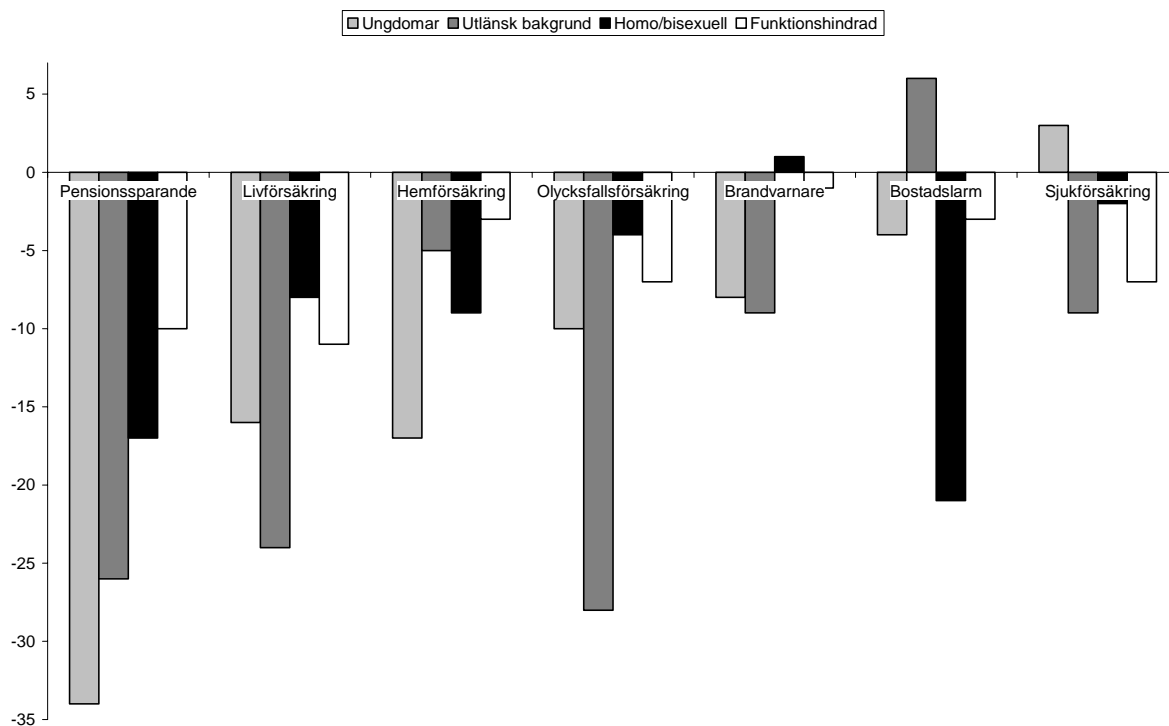
Värderingar spelar också roll för hur troligt det är att man vill ha information digitalt, personer med egalitära och hierarkiska värderingar uppger i högre grad att det är troligt att de kommer att nyttja dessa informationskanaler än personer som inte har dessa värderingar. Social inkludering har betydelse endast för om man vill ha information via en hemsida, där de som är mer socialt inkluderade skulle använda detta i större omfattning än de som inte är lika socialt inkluderade. Erfarenhet av risker tidigare i livet har betydelse för alla kanaler förutom kontakt via e-post och det är de som haft tidigare erfarenhet som mer troligt kommer att använda dessa kanaler. Kvinnor anger i högre utsträckning än män att de skulle kunna tänka sig att diskutera risker med en expert via e-post eller en hemsida och personer med hög inkomst vill i högre utsträckning använda en hemsida för information.

Risk- och säkerhetsbeteenden

Två olika sätt att studera beteenden har använts i studien, dels studeras de åtgärder som vidtas för att begränsa konsekvenserna av risker och dels direkta risk eller säkerhetsbeteenden i förhållande till trafik, sexuella hälsorisker och om man utsätter sig för situationer där risken för våld är högre.

Åtgärder för att minska konsekvenserna av risker

Om vi först tittar på hur människor försöker minimera konsekvenserna av en olycka eller ett tillbud t.ex. genom att teckna försäkringar, finner vi något intressant. I frågan fick de svarande ange om de hade pensionssparande, privat livförsäkring, hemförsäkring, privat olycksfallsförsäkring, brandvarnare, bostadslarm eller privat sjukförsäkring och andelen i varje grupp som har detta jämfördes med andelen av allmänheten som hade försäkring eller hade vidtagit någon av de nämnda åtgärderna. I figur 5 beskrivs skillnaderna i andel som har försäkring eller vidtar annan åtgärd mellan våra undersökningsgrupper och allmänheten i stort, allmänhetens andel är 0 i figuren och staplarna visar avvikelserna från detta för de olika grupperna. Staplar som pekar nedåt har en negativ avvikelse, d.v.s. gruppen har en lägre andel än allmänheten i stort.

Figur 5. Avvikelser från andelen i allmänheten och för de olika undersökta grupperna, personer med utländsk bakgrund, homo/bisexuella, funktionshindrade och ungdomar för olika typer av försäkringar och riskminimering. Andel procent som har försäkring/åtgärd.

Generellt så genomför personerna i de undersökta grupperna färre riskbegränsande åtgärder. Ungdomar pensionssparar, har livförsäkring, hemförsäkring, olycksfallsförsäkring, brandvarnare och larm i mycket lägre eller lägre omfattning, det enda som avviker från mönstret är att de uppger att de har privat sjukförsäkring i större omfattning. Mönstret för personer med utländsk bakgrund ser liknande ut som för ungdomar förutom att de har betydligt lägre andel av privata olycksfallsförsäkringar och sjukförsäkringar och oftare bostadslarm än vad allmänheten i stort har. Homo/bisexuella har också de flesta riskkonsekvensbegränsande åtgärderna i lägre utsträckning än allmänheten förutom brandvarnare och privat sjukförsäkring där skillnaderna är små. För funktionshindrade ser bilden ungefär likadan ut, man har i lägre omfattning försäkringar och andra riskkonsekvensbegränsande åtgärder förutom brandvarnare och bostadslarm där skillnaderna mot allmänheten är små.

Analys

Sju olika logistiska regressionsmodeller användes för att analysera de sju typerna av riskkonsekvensbegränsande åtgärder (för en schematisk beskrivning, se tabell 1). Varje analys innehåller de fyra heterogenitetsgrunderna, utländsk bakgrund, sexuell läggning,

funktionshinder och ålder. Liksom i övriga analyser har även värderingar, sårbarhet och kontrollvariablerna kön (kvinna kontrollgrupp) och inkomst (låg inkomst kontrollgrupp).

I tabell 5 återfinns de sju logistiska regressionsmodellerna för de sju typerna av riskkonsekvensbegränsande åtgärder; hemförsäkring, privat olycksfallsförsäkring, privat sjukförsäkring, pensionssparande, privat livförsäkring, brandvarnare och bostadslarm.

Tabell 5. Logistiska regressionsmodeller för säkerhetstänkande, dvs. om man har olika typer av försäkringar och larm. Tecknet indikerar riktningen på sambandet. (Bara resultat signifikanta på $p=/ 0.05).$

	Hem	Olycksfall	Sjuk	Pension	Liv	Brandvarnare	Larm
Heterogenitet	B	B	B	B	B	B	B
Utländsk bakgrund		-0.858			-0.638		0.638
Homo- eller bisexuell							
Funktionshindrad							
Ungdom (upp till 25 år)	-1.262		0.738	-0.875		-0.701	
Värderingar							
Fatalism							
Egalitära					-0.136		-0.232
Hierarki							
Individualism			0.160				
Sårbarhet							
Social inkludering	0.440	0.334		0.295		0.355	
Erfarenhet							
Kontrollvariabler							
Kön							
Inkomst, medel (jf. låg)				0.694	0.478		
Inkomst, hög (jf. låg)		0.523	0.742	1.495	0.828		
Pseudo R ² (Negelkerke)	0.227	0.104	0.080	0.208	0.094	0.094	0.055

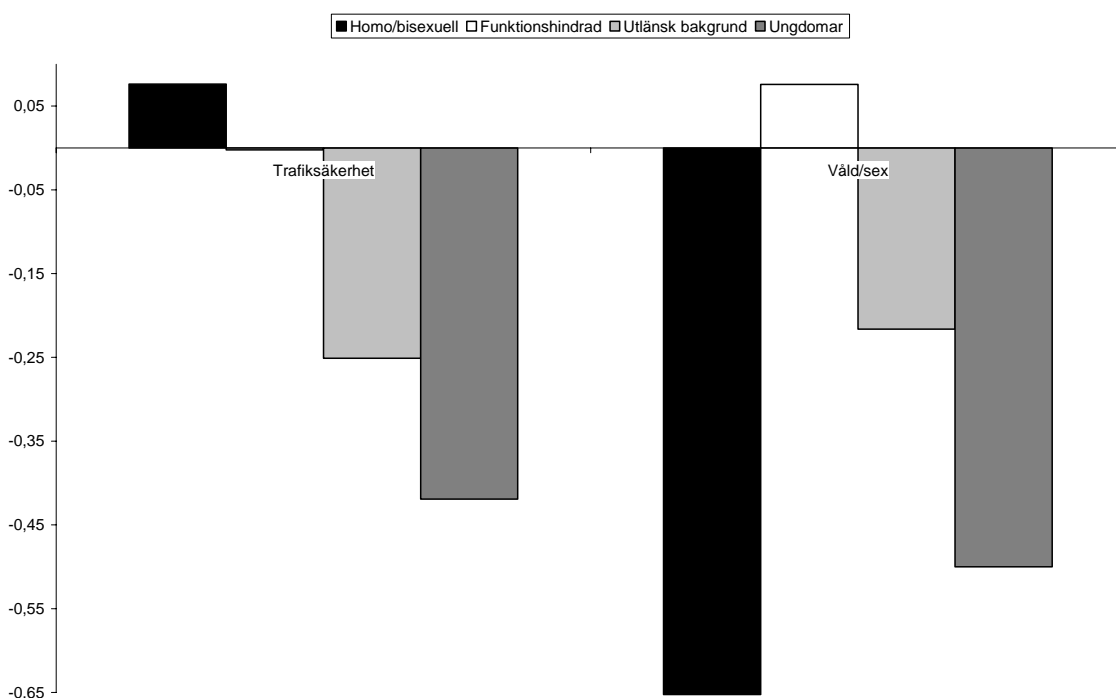
Resultatet av de sju analyserna visar att de skillnader som kvarstår mellan grupperna när de andra förklaringsfaktorerna tagits med är att två av våra undersökta grupper, personer med utländsk bakgrund och ungdomar, är intressanta vad gäller säkerhetstänkande. Personer med utländsk bakgrund har i lägre omfattning privat olycksfalls- och livförsäkring och i högre utsträckning larm i bostaden än vad infödda personer har. Ungdomar har i lägre omfattning hemförsäkring, pensionssparande och brandvarnare men i större utsträckning sjukförsäkring än vad äldre har.

Värderingar verkar inte spela så stor roll för om man vidtar riskkonsekvensbegränsande åtgärder, det är bara egalitära värderingar som är negativt korrelerade till i vilken utsträckning man tecknat privat livförsäkring eller har larm i bostaden och individualistiska värderingar

som är positivt korrelerade till i vilken grad som man tecknat privat sjukförsäkring. Social inkludering däremot har betydelse för fyra av de sju olika typerna av säkerhetstänkande, hemförsäkring, privat olycksfallsförsäkring, pensionssparande och om man använder brandvarnare. De personer som är mer socialt inkluderade genomför dessa åtgärder i större omfattning än de som inte är lika socialt inkluderade. Inkomst spelar ganska naturligt också en roll för vilka som genomför denna typ av åtgärder, medel- och höginkomsttagare har i större utsträckning än låginkomsttagare, pensionssparande och privata livförsäkringar. Höginkomsttagare har också i större utsträckning än låginkomsttagare privat olycksfalls- och sjukförsäkring.

Riskbeteenden

Slutligen så ställdes frågor kring de svarandes egna självskattade riskbeteende. Två typer av risk eller säkerhetsbeteende fokuserades, frågor om trafiksäkerhet (om man använder cykelhjälm, säkerhetsbälte etc.) och frågor om våld och sex (om man går hem ensam sent på kvällen eller natten, om man har oskyddad sex med tillfälliga partners) genom totalt 6 påståenden som faktoranalyserats. I figur 6 betyder avvikelser nedåt att man har ett högre riskbeteende eller lägre säkerhetsbeteende, d.v.s. att man utsätter sig för risker i högre grad.

Figur 6. Avvikelser från allmänhetens medelvärde för de olika undersökta grupperna, personer med utländsk bakgrund, homo/bisexuella, funktionshindrade och ungdomar för de olika typerna av riskbeteenden, trafiksäkerhet och våld/sex. Medelvärde på en femgradig skala.

Om vi först studerar trafiksäkerhetsbeteenden så ser vi att personer med utländsk bakgrund och ungdomar i lägre utsträckning använder bilbälte, cykelhjälm etc. än allmänheten i stort.

För funktionshindrade och homo/bisexuella är skillnaderna små. När det gäller våld och sex däremot är det homo/bisexuella, ungdomar och personer med utländsk bakgrund som i högre grad utsätter sig för risker med oskyddad sex och att gå hem sent på natten.

Analys

Två olika regressionsmodeller användes för att analysera de två olika typerna av riskbeteende, trafiksäkerhet och våld/sex (för en schematisk beskrivning, se tabell 1). Varje modell innehåller de fyra heterogenitetsgrunderna, utländsk bakgrund, sexuell läggning, funktionshinder och ålder. Dessutom adderas värderingar; fatalism, egalitära, hierarki och individualism, samt sårbarhet; social inkludering och tidigare erfarenhet av risker. Utöver detta tillkommer kontrollvariablerna kön (kvinna kontrollgrupp) och inkomst (låg inkomst kontrollgrupp), se tabell 6 för resultat.

Tabell 6. Regressionsmodeller för riskbeteende. Tecknet indikerar riktningen på korrelationen. (Bara resultat signifikanta på $p < 0.05$).

	Trafiksäkerhet	Våld och sex
Heterogenitet	Beta	Beta
Utländsk bakgrund		
Homo- eller bisexuell		-0.088
Funktionshindrad		
Ungdom (upp till 25 år)	-0.152	-0.175
Värderingar		
Fatalism	-0.103	
Egalitära		
Hierarki	0.055	0.099
Individualism	-0.082	-0.080
Sårbarhet		
Social inkludering	0.059	0.068
Erfarenhet		-0.083
Kontrollvariabler		
Kön	-0.136	-0.258
Inkomst, medel (jf. låg)		
Inkomst, hög (jf. låg)		
Adjusted R ²	0.082	0.171

Om vi ser på resultaten för risk- eller säkerhetsbeteendet trafiksäkerhet (t.ex. att använda bilbälte eller cykelhjälm) så är det bara ungdomar som gör detta i en lägre grad än äldre vilka har ett högre säkerhetstänkande i trafiken. De med individualistiska och fatalistiska värderingar ängar sig åt trafiksäkerhetsbeteende i lägre grad än andra och de med hierarkiska värderingar i större utsträckning. En indikator av sårbarhet, social inkludering är också signifikant. Hög grad av inkludering ger ett högre säkerhetstänkande. Kön bidrar också till förståelse av trafiksäkerhet, kvinnor har ett större säkerhetsbeteende i trafiken. Det totala förklaringsvärdet för modellen är 0.082 (justerat R²).

Slutligen om vi ser på beteenden relaterade till sex och att utsätta sig för våld (inte gå hem ensam sent på kvällen eller ha oskyddad sex) så ser mönstret lite annorlunda ut.

Riskmedvetenheten bland homo- och bisexuella är lägre; de har oskyddad sex eller går hem ensamma sent på natten i större utsträckning än vad heterosexuella gör. Även ungdomar utsätter sig för dessa risker i högre utsträckning än äldre. Personer med individuella värderingar är mer benägna att ägna sig åt riskfyllda beteenden i förhållande till sex och våld, medan det motsatta gäller för personer med hierarkiska värderingar. Tidigare erfarenhet av risker är negativt relaterat till säkerhetsbeteenden medan social inkludering är positivt relaterat, d.v.s. människor som känner samhörighet med samhället skyddar sig i större utsträckning och personer som har tidigare erfarenhet av risker gör det i mindre utsträckning. Kön spelar också roll för riskbeteendet, kvinnor tar mindre risker än män. Det totala förklaringsvärdet för modellen är 0.171 (justerat R^2).

Risikförståelse⁴

För att vidareutveckla teorin om riskförståelse, vilken överbrygger psykologins individorienterade och sociologin samhällsinriktade teorier, använde vi oss av gruppintervjuerna med ungdomar boende i glesbygd respektive storstad. Först ställde vi frågor som kan jämföras med traditionella riskperceptionsundersökningar varefter intervjuerna gick djupare in i hur intervjupersonerna begripliggör risker och på vilket sätt de sätter dem i relation till sin sociala och fysiska kontext.

Vid gruppintervjuerna fick ungdomarna diskutera vilka risker de tycker är allvarliga. Det visade sig att ungdomarna uppfattar risker förknippade med barns uppväxtvillkor och internationell terrorism som mest allvarliga. När det gäller vissa vardagsrisker, sådana som är förknippade med var man bor fanns det dock vissa skillnader. De intervjuade storstadsungdomarna och glesbygdsungdomarna skilde sig emellertid mycket lite när det gäller nya risker, vilket vi tolkar som att deras riskperception var relativt lika oavsett var de bor.

Under intervjuens gång diskuterade ungdomarna de olika typerna av risker vidare och det framkom ett mönster i de två typerna av grupper oavsett vilken risk som diskuterades. Det visade sig nämligen att de intervjuade ungdomarna förankrade sin förståelse för de aktuella riskerna mot å ena sidan riskens relation till "mig" eller "oss", och å andra sidan hur risken upplevdes i relation till "här", "där" eller "där jag är". Rent konkret så betyder det att man i vissa av ungdomsgrupperna pratade om hur riskerna kunde förstås genom att relateras till den egna individen. Exempel på frågor som ställdes i dessa grupper är: Hur påverkas jag av den här risken? Är det en risk för mig personligen?

⁴ Avsnittet är baserat på Wall (2008) och Wall och Olofsson (2008).

I andra grupper pratade men mer om "oss". Oss kunde till exempel representera familjen, men till vi här i byn eller bygden. Dessa ungdomar pratade alltså om hur allvarliga de upplevde riskerna baserat på om risken hotar oss eller inte. Relativt få diskussioner handlade om huruvida man själv kände sig rädd för de olika risker som diskuterades.

Relaterat till detta finns också en lokal förankring. De som pratade om risker utifrån "oss" gjorde det också ofta utifrån "här". Riskerna exemplifieras utifrån händelser och eventuella konsekvenser för den plats eller region där "vi" bor. Man kan säga att vissa av ungdomsgrupperna diskuterade riskerna utifrån om de kunde vara hotande i ett lokalt sammanhang medan andra gjorde det utifrån ett globalt eller löskopplat sammanhang. På så sätt diskuterade vissa av intervjupersonerna risk utifrån att det är något som sker "där", alltså vart som helst i världen. Det kan även ske här, men det är inte allvarligare än att det sker något på ett annat ställe på jorden. Detta som man skulle kunna kalla attachment-detachment (jämför Jamieson 2000), hade ytterligare ett uttryck: I en grupp diskuterade man risk utifrån "där jag är", alltså platsen, "här", är inte så viktig utan beror på hur jag förflyttar mig i rummet. Dessa menade också att vid en framtida krissituation helt enkelt kan välja att leva på en annan plats snarare än att försöka undvika att krisen sker där man för tillfället befinner sig.

Utifrån om man förstår risk utifrån sig själv eller andra, lokalt, globalt eller från sig själv kan vi också se vissa mönster mellan grupperna. Storstadsungdomarna kopplade risk till "mig" och till "där" (killarna) eller "där jag är" (tjejerna), medan glesbygdsungdomarna kopplade risk till "oss" och "här".

Storstadsungdomarnas riskförståelse förankrades i en rätt individualistisk utgångspunkt (mig). En av dem som intervjuats menar att hon bara bryr sig om sådana risker som direkt påverkar henne själv, vilket vi ser i följande citat:

Det känns som att jag orkar bara oroa mig för det som verkligen påverkar mig, och då är det inte så mycket av de här. Då är det bara de här riktigt nära sakerna, som ungdomars värderingar och hur skolan ser ut och så. Men jag känner inte att jag går runt och oroar mig över befolkningstillväxten i världen, eller över lågkonjunktur. Det kanske är egoistiskt och ganska inskränkt, men det är ju det som rör mig som oroar mig (SF3).

Även storstadskillarna hade en tydlig jagförankring i sina diskussioner om risker. Ett sätt att resonera finner vi i följande citat:

Nej, men om du tanker så här: Du vet att det finns en risk att få IG på det här provet, har du någon som helst intelligens i kroppen så sätter du ju igång och pluggar. Antingen så sätter du dig och pluggar och fixar ett godkänt, eller så skiter du i det, men du har i alla fall vetat om risken! (SP1).

De skilde sig dock lite från tjejerna i hur de relaterade risker till plats. De tenderar nämligen att prata om risk utifrån ett mer globalt sammanhang. Ett exempel på detta är att de använde

sig av exempel från hela världen i sina diskussioner om hur de tänker kring olika risker. Tjejerna hade mer av ett ”där jag är perspektiv” på risk. Om en risk förknippades med en plats som någon av dessa tjejer hade anknytning till på något sätt, så uppfattades risken som allvarlig.

Glesbygdsungdomarna, både tjejerna och killarna relaterade risk till ”oss”. I dessa grupper diskuterade ungdomarna risker utifrån hur allvarliga de upplevdes i förhållande till personer i lokalsamhället, familjen och skolan. Riskförståelsen bland dessa glesbygdsungdomar var också mer lokalt förankrade än storstadsungdomarna. De återkom ständigt till lokalsamhället och platsen de bor på. Ett exempel på hur glesbygdsungdomarna relaterade risk mot det lokala är när tjejerna pratade om Tjernobylyolyckan:

GF2: Men det var väl Tjernobylyolyckan? Vi har ju pratat om den.

GF4: Det blev ju nästan över hela jorden.

GF2: Och att de evakuerade där, och här i Ström, så var det ju året innan vi föddes, och det fanns nästan inga barn som var ute och lekte, för man var rädd att de skulle bli sjuka. Och den strålningen som var i Tjernobyl – det är ju ingen som bor där nu, tror jag.

Citatet visar att även händelser som skett långt borta och före intervjupersonernas egen livstid relateras till det lokala sammanhanget. Skillnaderna mellan glesbygd och storstad bekräftas också av intervjuerna med vuxna (Wall & Olofsson 2008), men ska för den delen inte tas för intäkt att skillnader i riskförståelse beror på skillnader mellan urbana och rurala miljöer. Tvärtom, vi menar att riskförståelse ska ses som ett sätt att fånga skillnader mellan många olika grupper och sammanhang och att riskförståelse kan ändras just beroende på sammanhang. Det är den sociala och kulturella kontexten påverkar individens uppfattning. På så sätt kan det finnas vitt skilda riskförståelser inom samma geografiska plats beroende på hur geografiskt förankrad individen är vilket i sin tur beror på hennes sociala och kulturella kontext. På samma sätt kan individens riskförståelse vara med eller mindre jagorienterat.

Sammanfattningsvis visar studien av ungdomarna att riskperceptionen kan vara relativt lika oavsett om riskförståelsen skiljer sig mellan grupper. Vi menar att riskförståelse tillför kunskap om hur människor förhåller sig till risker och hur detta förhållningssätt är förankrat i individens sociala och kulturella omgivning. Vidare menar vi att det är troligt att riskförståelsen är närmare kopplad till beteenden än vad riskperceptionen är eftersom den förstnämnda är en djupare förankrad värdering. Detta behöver emellertid undersökas empiriskt innan ytterligare slutsatser kan dras.

Slutsatser och diskussion

Inom ramen för projektet har en rad studier genomförts varav enkätundersökningen SoV var den största. Utifrån dessa har ett antal publikationer gjorts varav resultaten från vissa av dem har återrapporterats i denna rapport tillsammans med resultat som inte tidigare rapporterats i andra sammanhang. Våra resultat från SoV visar att heterogenitetsgrunderna, utländsk bakgrund, ålder, sexuell läggning och funktionshinder i varierande grad spelar en roll för förståelsen av människors riskuppfattningar, riskkommunikation och risk- eller säkerhetsbeteenden. Olika grupper upplever olika risker på olika sätt, vill ha riskkommunikation på olika sätt och har också olika typer av riskbeteenden, några exempel:

- Personer med utländsk bakgrund upplever kontrollerbara risker (t.ex. rökning och alkohol) och fruktade ”dread” risker (t.ex. klimatförändring och terrorism) som högre än andra. Ungdomar upplever de fruktade riskerna som lägre och funktionshindrade de kända riskerna (t.ex. cancer och trafikolyckor) som högre.
- Resultaten om riskkommunikation visar att personer med utländsk bakgrund vill ha information om alla typer av risker mer ofta än infödda personer. Ser man på nya typer av digitala kanaler via vilka riskkommunikationen skulle kunna förmedlas genom så uppger personer med utländsk bakgrund i högre grad att de kommer att nyttja alla dess former; hemsidor, SMS, e-post och möjlighet att diskutera med en expert via e-post eller en hemsida. Funktionshindrade anger i lägre grad än andra att de kommer att nyttja en hemsida eller SMS. Ungdomar däremot uppger att de i större utsträckning än äldre vill diskutera risker med en expert via en hemsida eller e-post.
- Riskbeteenden ser delvis olika ut i de olika grupperna. Ungdomar har försäkringar i lägre grad och också ett mer riskfyllt beteende vad gäller trafik, oskyddad sex och våld, än vad äldre har. Personer med utländsk bakgrund har också försäkringar i mindre omfattning än infödda personer. Slutligen så utsätter sig homo- och bisexuella för större risker vad gäller sex och våld än vad heterosexuella gör.

Dessa resultat kvarstår även om man tar hänsyn till värderingar, sårbarhet, kön och inkomst och illustrerar vikten av att ta med heterogeniteten i samhället vid studier av riskuppfattningar, riskkommunikation och riskbeteenden. Om man inte gör det synliggörs inte de variationer som finns i samhället och man riskerar att de åtgärder som genomförs för att nå ut till allmänheten inte få samma effekt som om heterogeniteten tas hänsyn till.

Sårbarhet i termer av social inkludering och tidigare erfarenhet av risker visar sig också vara viktig för riskuppfattningar, riskkommunikation och riskbeteenden. Personer som inte känner att de hör hemma i det svenska samhället och de som har tidigare erfarenhet av risker har också högre riskuppfattningar och lägre säkerhetsbeteenden. Det finns också tecken på att sårbarhet är en bakomliggande faktor som förklarar en stor del av de skillnader som visar sig mellan olika grupper vid enkla beskrivande analyser. Detta visar på vikten att ta med både heterogenitetsgrunder och sårbarhet i analyser av riskuppfattningar, riskkommunikation och riskbeteenden.

Utifrån intervjustudierna kan vi dra ett antal mer övergripande slutsatser. Intervjupersonerna diskuterade risk utifrån sina egna erfarenheter och vardagshändelser och när det gällde nya risker, t.ex. stress, kärnkraft och klimatförändringar hade olika grupper olika strategier för att hantera och leva med dessa. Med utgångspunkt i Becks (1992) teori om risksamhället och våra studier har en modell av riskuppfattningar med två dimensioner konstruerats; kontroll–fatalism och lokalt–globalt. Kontroll är en strategi där individen på något sätt aktivt försöker hantera risker, medan fatalism innebär att man som individ inte upplever det som om man kan påverka och därför förhåller sig passiv. Den fatalistiska attityden att hantera nya risker hittas bland storstadsborna tillsammans med expertgruppen. Glesbygdgruppen och den transnationella gruppen å andra sidan försökte kontrollera riskerna. Resultaten från SoV visar också att fatalistiska och andra värderingar kan påverka individens riskuppfattningar, riskkommunikation och riskbeteenden.

Den andra dimensionen går från ett lokalt till en mera global fokus i termer av värderingar och dimensionen kan också tolkas som tendenser till individualisering i motsats till ett mer kollektivistiskt synsätt. Intervjupersonerna bland storstadsborna uttryckte ett globalt perspektiv och tillsammans med experterna ser de också risker som mer individualiserade. Den transnationella gruppen tillsammans med glesbygdgruppen såg å andra sidan nya risker som något vi hanterar lokalt. Att gruppera människor enligt dessa föreslagna dimensioner kan vara ett sätt att öka vår förståelse för att olika grupper av allmänheten kan ha samma riskuppfattning om en specifik risk, men deras uppfattningar är grundade i olika kontext.

Detta leder över till den andra intervjustudien där de intervjuade förankrade sin förståelse för olika risker mot å ena sidan riskens betydelse för *mig* eller *oss*, och å andra sidan hur risken upplevdes i relation till *här* eller *där*, alltså en rumslig förankring. De som pratar om risker utifrån ett ”oss” perspektiv gör det också ofta utifrån ett lokalt perspektiv. Andra diskuterades istället risker utifrån att de kan ske vart som helst i världen, de kan även

ske här, men det är inte allvarligare än att det sker någon annanstans. Beroende på om man förstår risk utifrån sig själv eller andra, lokalt eller globalt kan vi också se vissa mönster, i storstaden kopplas risk individuellt och mer globalt medan i glesbygden kopplas risk kollektivt och lokalt. Vi menar dock inte att det alltid behöver vara en uppdelning mellan stad och land, utan snarare att man i olika grad är förankrad i en viss plats oavsett om det är en stad eller en by.

Sammanfattningsvis kan man säga att projektet har visat på behovet av att i större utsträckning beakta befolkningens heterogenitet i det riskförebyggande arbetet. En heterogenitet som påverkas av vilka sociala och kulturella sammanhang en person ingår i. Tidigare forskning om vad som påverkar människors riskperception och riskbeteenden uppmärksammar ålder, kön, utbildning och individuella karaktärsdrag men mindre ofta sexuell läggning, funktionshinder och ursprung. Det är också få studier som uppmärksammat ungdomar och deras speciella förhållningssätt till risker. Vårt syfte är dock inte att framhålla just dessa grupper som speciella eller annorlunda än andra utan att visa att det finns behov av att anpassa riskhanteringen och inte minst riskkommunikationen till olika befolkningsgrupper. Detta är dock extra viktigt när det gäller befolkningsgrupper som av olika anledningar är marginaliserade eller sårbara. Förutom de skäl som redovisats här, nämligen att det finns skillnader hur vi uppfattar risker, agerar vid olyckor och kriser, i säkerhetsbeteende och behov av riskkommunikation, så finns det ytterligare två anledningar: Dels för att dessa grupper sällan finns representerade i det officiella riskhanteringssystemet, i myndigheter och andra organisationer (Olofsson 2007a), dels eftersom de annars riskerar att drabbas hårdare än andra när det sker en kris eller katastrof (Barnshaw & Trainor 2007, Morrow 1999, Lindell & Perry 2004).

Projektet har även bidragit med en inomvetenskaplig teoriutveckling. Med utgångspunkt i ett antal olika discipliner med skilda utgångspunkter vad gäller synen på risk och samhället har projektet sökt finna en mellanväg där individorienterade perspektiv som riskperception och ekonomisk riskanalys kan möta samhällsorienterade områden som kulturteori och teorin om risksamhället. Projektet har därför överfört teorin om ”sense-making” till riskområdet något som vi kallar riskförståelse (sense-making of risk). Utan att upprepa det som redan beskrivits tidigare i rapporten kan man säga att teorin fångar hur individens riskuppfattning påverkas av hennes sociala, kulturella och fysiska omgivning. Inom projektet har vi hittills endast använt teorin i de kvalitativa studierna, men projektgruppen fortsätter arbetet med att även utveckla kvantitativa mått på riskförståelse. En av anledningarna till det är att vi har en hypotes att riskförståelse har en bättre prognostisk

förmåga än riskperception på riskbeteenden. Det vore även intressant att studera dess betydelse för vilken typ av riskkommunikation olika grupper efterlyser.

Projektets relevans för Räddningsverket bör inte bedömas av projektgruppen själv utan av myndigheten, men vi vill ändå avsluta rapporten med en diskussion om resultatens betydelse i praktiken. Vikten av att ta hänsyn till heterogenitet och därmed olika grupper i riskhanteringsarbetet har redan nämnts. Här vill vi dock ta upp en annan mycket viktig del nämligen riskkommunikation. Inom projektet har riskkommunikation varit ett återkommande tema inte minst i enkätundersökningen SoV. Som tidigare nämnts har projektet valt en vid definition av begreppet men med betoning på det förebyggande arbetet. Planerad riskkommunikation är en förutsättning dels för att förhindra olyckor och kriser, dels för att organisationen ska ha en god riskkommunikation när olyckor ändå sker. Kritik har rests mot allt för ensidig betoning på planering till förmån för improvisation eftersom det visat sig att i krissituationer används sällan dessa planer. Vi menar, som Wachtendorf (2004), att planering är förutsättning för att kunna improvisera när det väl gäller. Utan planering riskerar man att kaos uppstår, medan om man har en god planering kan man improvisera utifrån vissa på förhand givna handlingsplaner, roller och strategier. Sålunda behövs planerad riskkommunikation både i förebyggande syfte och för en väl fungerande kommunikation vid olyckor och kriser. Vi menar att följande åtgärder skulle förbättra riskkommunikationen i ett heterogent samhälle som Sverige:

För det första bör riskkommunikationen planeras och utformas lokalt så att målgrupperna kan identifieras. Det är på lokal nivå man har bäst kunskap om befolkningen och när något väl händer är det också här man har behovet av en god riskkommunikation. Ytterligare ett skäl är kopplat till denna åtgärd:

För det andra bör riskkommunikationen utformas i dialog med de målgrupper som man identifierat. Varken denna eller den föregående åtgärden är något nytt i riskkommunikationssammanhang, men de behöver ändå påpekas eftersom de i praktiken sällan genomförs. Det är länge sedan man övergav de enkelriktade informationsmodellerna men trots det praktiseras dubbelriktad riskkommunikation relativt sällan, speciellt när det gäller upplägg och planering. När det gäller grupper av t.ex. invandrade blir det extra tydligt att man behöver ett lokalt och dialoginriktat perspektiv. Svenskar som har utländsk bakgrund kan inte kategoriseras som en grupp utan består av många olika grupper vilka inte är jämt fördelade geografiskt och socioekonomiskt. Det är på lokal nivå man har kunskap om sin egen befolkning och möjligheten att föra en dialog kring risk och riskkommunikation. Detta

gäller inte endast personer med utländsk bakgrund utan även andra grupper som funktionshindrade och ungdomar.

För det tredje bör man sträva efter att även öka heterogeniteten bland dem som arbetar med riskkommunikation. Idag dominerar området av infödda personer (Olofsson 2007a). Genom att man förstår risker olika kan det vara svårt att sätta sig in i andra människors riskuppfattning och behov av information. Därför menar vi att man inom detta fält bör snegla på polisens strävan efter en mer heterogen personalsammansättning. Då detta är en tidskrävande process kan man under tiden använda sig av såkallade kulturella ”överbryggare” (Ewert, Liedholm & Lindberg 2006). Med det menas att man på lokal nivå identifierar enskilda personer med stora nätverk och/eller inflytande i de målgrupper man vill ha en dialog som sedan fungerar som en länk mellan organisationen och gruppen.

För det fjärde bör man finna sätt att genomföra praktiska riskkommunikationsövningar tillsammans med de målgrupper som identifierats. Detta kan sägas vara en del av dialogen mellan organisationen och målgruppen i fråga. Genom att tillsammans genomföra en typ av övning eller annan aktivitet efterliknar man verkligheten, något som har visat sig effektivt i inläringssyfte (Olofsson 2007b). Många organisationer har regelbundna övningar vid vilka det skulle vara möjligt att inbjuda representanter från lokalsamhället för att på så sätt skapa en mötespunkt och ett inläringstillfälle.

För det femte bör riskkommunikationen i sig differentieras. Detta är en naturlig följd av de tidigare åtgärderna. Att differentiera den långsiktiga riskkommunikationen är dock inget nytt. Där handlar det snarare om att anpassa intervall och vilken typ av risk som är det kommuniceras om. Det är dock inte den viktigaste åtgärden, utan det handlar snarare om att planera för att differentiera akut riskkommunikation. Det är då inte endast formen som bör anpassas till olika grupper utan man bör också tänka i termer av differentierat innehåll. Traditionellt brukar man säga att effektiv kommunikation ska vara snabb, korrekt, konsistent och objektiv (Falkheimer & Heide 2007). Detta göra att det kan vara kontroversiellt att föreslå att innehållet av akut riskkommunikation ska differentieras. Vi menar dock att om man accepterar att det finns skillnader i hur människor uppfattar och kommunicerar kring risker bör det få konsekvenser för hur man utformar information och vilka kanaler man använder även vid t.ex. en kemikalieolycka. En enkel sak kan vara att ha en förberedelse för att informera på andra språk än svenska, något som inte är särskilt utbrett idag, men det kan också handla om att ha en förberedelse för att uttrycka budskap på olika sätt till olika grupper.

För det sjätte och sista bör det långsiktiga riskkommunikationsarbetet inriktas mot att arbeta med grupper som upplever att de inte känner sig inkluderade i det svenska samhället

och som kanske har tidigare erfarenhet av risker. Här menar vi att det behövs insatser för att öka tryggheten för att på så sätt minska känslan av utanförskap och därmed förhoppningsvis även sänka dessa gruppers högre riskaversion. Man kan tycka att det inte åligger riskhanteringssystemet att öka människors känsla av integration och hemmahörande, men då dessa känslor överförs till sårbarhet i kritiska situationer blir det till slut ändå en fråga för riskhanteringssystemet.

Avslutningsvis vill vi föreslå vidare forskning. Det behövs mer forskning kring hur kombinationer av heterogenitetsgrunder påverkar människors riskförståelse, behov av riskkommunikation och sätt att kommunicera om risker. Det behövs också mer forskning kring sambandet mellan de heterogenitetsgrunder som här fokuserats, etnicitet, funktionshinder, sexuell läggning och ålder, tillsammans med kön, och eventuella andra grunder ur ett sårbarhetsperspektiv. Med det menar vi att det behövs mer kunskap om vilka grupper som är sårbara i relation till vilka risker och i vilka situationer. Sårbarhetsbegreppet behöver med andra ord vidareutvecklas med hjälp av ett heterogenitetsperspektiv och hänsyn tas till typ av risk och kontext.

Referenser

- Abbott, D, Quilgars, D & Jones, A. (2006). The Impact of Social and Cultural Difference in Relation to Job Loss and Financial Planning: Reflections on the Risk Society. *Forum: Qualitative Social Research*, 7 (1) Art. 16. (nedladdad från www.qualitative-research.net).
- Barnshaw, J & Trainor, J. (2007). Race, class and capital amidst the hurricane Katrina Diaspora. I D. L. Brunson, D. Overfelt & J. S. Picou. (Red.). *The sociology of Katrina: Perspectives on a Modern Catastrophe*. Boulder: Rowman & Littlefield.
- Beck, U. (1992). Risk society. Towards a new modernisation. London: SAGE.
- Becker, S. M. (2004). Emergency communication and information issues in terrorist events involving radioactive materials. *Biosecurity and bioterrorism: Biodefence strategy, practice and science*, 2 (3) 195-207.
- Bier V. M. (1999). On the state of art: risk communication to the public. *Reliability Engineering and System Safety*, 71, 139-50
- Bronfenbrenner, U. & Morris P. A. (1998) The ecology of the developmental process. In W. Damon & R. M. Lerner *Handbook of child psychology*, 5. Vol. 1, (eds.). New York: Wiley.
- Burger, J & Waishwell, L. (2000). Are we reaching the target audience? Evaluation of a fish fact sheet. *The Science of the Total Environment*, 277, 77-86.
- Cebulla, A. (2007). Class or individual? A test of the nature of risk perceptions and the individualisation Thesis of Risk Society Theory. *Journal of Risk Research*, 10 (2) 129-148.
- Cvetkovich, G., Vlek, C.A.J. and Earle, T.C. (1989) Designing technological hazard information programs: Towards a model of risk-adaptive decision making, in C.A.J. Vlek and G. Cvetkovich (eds) *Social Decision Methodology for Technological Projects*, pp. 253–76. Dordrecht, the Netherlands, Kluwer Academic Publishers.

- McComas, K. A. (2006). Defining moments in risk communication research: 1996-2006. *Journal of Health Communication*, 11: 75-91
- Dake, K. (1991). Orienting Dispositions in the Perception of Risk: An Analysis of Contemporary Worldviews and Cultural Biases, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 22, 61-82.
- Douglas M & Wildavsky A. (1982). *Risk and culture. An essay on the selection of technological and environmental dangers*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Enander, A. (2005) *Människors förhållningssätt till risker, olyckor och kriser*. Karlstad: Räddningsverket.
- Enander, A & Hede, S. (2004). *Förväntningar och erfarenheter hos aktörer. Delrapport 1 från projektet Beredskap och krishantering i svenska kommuner*. Stockholm: KBM.
- Enander, A & Johansson, A. (2002). *Säkerhet och risker i vardagen: en studie av uppfattningar, värderingar och beteenden hos allmänheten i Sverige*. Karlstad: Räddningsverket.
- Ewert, S, Liedholm, M & Lindberg, G. (2006). Vikten av kulturella överbyggare i storstadens integrationsprojekt. *Sociologisk forskning*, 1, 33-49.
- Falkheimer, J & Heide, M. (2007). *Strategisk kommunikation*. Lund: Studentlitteratur.
- Falkheimer, J & Heide, M. (2006). Multicultural crisis communication: Towards a social constructionist perspective. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 4 (14), 180-189.
- Finucane, M. L, Slovic, P, Mertz, C. K, Flynn, J & Satterfield, T. A. (2000). Gender, race, and perceived risk: the 'white male' effect. *Health, Risk & Society*, 2 (2) 159-172.
- Flynn, J, Slovic, P & Mertz, C. K. (1994). Gender, race, and perception of environmental health risks. *Risk Analysis*, 14 (6) 1101-1109.
- Fothergill, A, Maester, G. M & Darlington, J. D. (1999). Race, ethnicity and disasters in the United States: A review of the literature. *Disasters*, 23 (2) 156-173.
- Giddens, A. (1990). *Consequences of modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Gutteling, J. M. & Wiegman, O. (1996). *Exploring Risk Communication*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Grandien, C, Nord, L & Strömbäck, J. (2005). *Efter flodvågskatastrofen. Svenska folkets åsikter om och förtroende för myndigheter, medier och politiker 2005*. Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten.
- Hedman, L. (1999). *Att kommunicera risker*. P21-298. Karlstad: Räddningsverket.
- Jamieson, L. (2000). Migration, Place and Class: Youth in a Rural Area. *The Sociological Review*, 48 203-223.
- Jones, A, Abbott, D & Quilgars, D. (2006). Social inequality and risk. In P, Taylor-Gooby & J, Zinn. (Eds.). *Risk and Social Science*. Oxford: Oxford University Press.
- Johnson, C. Y., Bowker, J. M., & Cordell, K. H. (2004). Ethic variation in environmental belief and behaviour: An examination of the new ecological paradigm in a social psychological context. *Environment and Behaviour*, 36(2), 157-186.
- Morrow, H. B. (1999). Identifying and mapping community vulnerability. *Disasters*, 23 (1) 1-18.
- Kahan, M. D, Braman, Gastil, J, Slovic, P & Mertz, C. K. (2007). Culture and identity-protective cognition: Explaining the white-male effect in risk perception. *Journal of Empirical Legal Studies*, 4 (3) 465-505.
- Kasperson, R. E, Renn, O, Slovic, P, Brown, H. S, Emel, J, Goble, R, Kasperson, J. X, A. S & Ratick, S. (1988). The Social Amplification of Risk: A Conceptual Framework. *Risk Analysis*, 8 (2): 177-187.

- Kendra, J.M. & T. Wachtendorf. (2003). Elements of Resilience after the World Trade Center Disaster: Reconstituting New York City's Emergency Operations Centre. *Disasters* 27(1): 37-53.
- Lajksjö, Ö, Enander, A & Hede, S. (2004). *Drivkrafter för arbete med säkerhets- och beredskapsfrågor. Delrapport 2 från projektet Beredskap och krishantering i svenska kommuner*. Stockholm: KBM.
- Larsson, A. (1997). *Riskhantering och kommunikation – en studie i sex kommuner*. Karlstad: Räddningsverket.
- Larsson, L & Nohrstedt, S. A. (2000). *Göteborgsbranden 1998*. Stockholm: SPF.
- Lidskog, R. (Red). (1998) *Kommunen och kärnavfallet. Svensk kärnkraftspolitik på 1900-talet*. Stockholm: Carlssons.
- Lidskog R, Sandstedt E & Sundqvist G. 1996. *Samhälle, risk och miljö. Sociologiska perspektiv på det moderna samhällets miljöproblem*. Lund: Studentlitteratur
- Lidskog, R, Sundqvist, G & Uggla, Y. (2005). *Risk, expertis och demokrati. Allmänhetens inflytande i samhällets riskhantering*. Örebro: Örebro Universitet. (nedladdad från www.srv.se)
- Lindell, M. L & Perry, R. W. (2004). Communicating environmental risk in multiethnic communities. Thousand Oaks: SAGE.
- Lupton, D & Tulloch, J. (2001). Border crossings: Narratives of movement, 'home' and risk. *Sociological Research Online*, 5, (4):< www.socresonline.org.uk/5/lupton.html>.
- Lupton, D & Tulloch, J. (2002). Risk is part of your life: Risk epistemologies among a group of Australians. *Sociology*, 36 (2) 317-334.
- Löfstedt, R.E. & Frewer L. (1998). *The Earthscan reader in: risk and modern society*. London: Earthscan.
- Marshall, B. K. (2004). Gender, race and perceived environmental risk: The "white male" effect in cancer alley, LA. *Sociological Spectrum*, 24, 453-478.
- Norling, A. (2001). Olycksplats Borlänge bangråd. *Styrelsen för psykologiskt försvar*. Meddelande 158.
- Olofsson, A. (2008). *Risk- och krishantering i ett heterogent samhälle: Olikhet eller ojämlikhet?* Skytteanska samfundets årsbok Thule. Umeå.
- Olofsson, A. (2007a). Riskkommunikation i ett heterogent samhälle – Lika för alla eller till var och en efter behov? *Sociologisk forskning*, 3 6-29.
- Olofsson, A. (2007b). The Preparedness of Local Authorities for Crisis Communication with People who have Foreign Backgrounds - The Case of Sweden. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 25 (2) 145-160.
- Olofsson, A & Rashid, S. (2007). The white male effect: From risk perception to economic prioritising. Paper presented at Building Bridges, SRA-Europe, The Hague, 17-19 June, 2007.
- Olofsson, A & Öhman, S. (2008). *Risker i moderna samhällen: Samhällsvetenskapliga perspektiv* (Red.).. Lund: Studentlitteratur. (Under publicering)
- Olofsson, A & Öhman, S. (2007). Views of risk in Sweden: Global fatalism and local control. An empirical investigation of Ulrich Beck's theory of modern risks. *Journal of Risk Research* 10 (2) 177-196.
- Olofsson, A & Öhman, S. (2006). Risk som vardagsverklighet. Räddningsverket, Internetpublicering, www.srv.se.
- Olofsson, A, Öhman, S & Rashid, S. (2007). Differences in risk perception among groups in society and the impact of basic values and experiences of vulnerability. Paper presented at Risk & Rationalities, Queens' College, Cambridge, 29-31 March 2007.
- Palmer, C. G. S. (2003). Risk perception: another look at the 'white male' effect. *Health, Risk & Society*, 5 (1) 71-83.

- Renn O. (1998). Three decades of risk research: accomplishments and new challenges. *Journal of Risk Research* 1:49-71
- Renn O & Rohrman B, (Eds). (2000). *Cross-cultural risk perception: a survey of empirical studies*. London: Kluwer Academic Publishers
- Rippl, S. (2002) Cultural theory and risk perception: A proposal for a better measurement. *Journal of Risk Research* 5:147-166.
- Satterfield, T. A, Mertz, C. K & Slovic, P. (2004). Discrimination, vulnerability, and justice in the face of risk. *Society for Risk Analysis*, 24 (1) 115-129.
- Schyllander, J. (2006). Demografisk utveckling. I R, Andersson, K, Melinder & J, Schyllander. (Red). *Säkerhetens bestämningsfaktorer: Inblickar i riskutvecklingens drivkrafter*. NCO 2006: 6. Karlstad: Räddningsverket.
- Sjöberg, L. (2000). Risk perception: Experts and the public. *European Psychologist*. 3 (1) 1-12.
- Sjöberg L. (1998). Explaining risk perception: an empirical and quantitative evaluation of cultural theory. In R
- Sjöberg, M & Enander, A. (2005). *Man måste tänka sig för när man är hemma: en kvalitativ studie av uppfattningar och erfarenheter relaterade till risker och säkerhet i vardagslivet*. Karlstad: Räddningsverket.
- Sjölander, A. (2004). *Kärnproblem. Opinionsbildning i kärnavfallsdiskursen i Malå*. Umeå: Institutionen för kultur och medier. Umeå universitet.
- Slovic, P. (2000). *The perception of risk*. London ; Sterling, VA: Earthscan Publications. xxxvii, 473 pp.
- Svensson, H. (1999). *Utvärdering och uppföljning av Landskrona/Svalövprojektet*. Karlstad: Räddningsverket.
- Taylor-Gooby, P & Zinn, J. (Ed.). (2006). *Risk in social science*. Oxford: Oxford University Press.
- Wachtendorf, T. (2004). *Improvising 9/11: Organizational Improvisation Following the World Trade Center Disaster*. Dissertation #35. Newark: Disaster Research Center.
- Wall E. (2006). Att ta risker eller utsättas för dem: Om hur flickor i stad och på landsbygd förhåller sig till hälsorelaterade risker. *Locus*: 4-13.
- Wall, E & Olofsson, A. (2008). Young people making sense of risk: How meanings of risk are materialised within the social context of every-day life. *Young*, 4 (publiceras i augusti).
- Warg L-E & Wester-Herber M. (2001). *Risikommunikation: att implementera Seveso II-direktivet i Sverige*. Rapport P21-383. Karlstad: Räddningsverket.
- Weick, K. E. (1995). *Sensemaking in organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Wester-Herber, M. (2004). *Talking to me – risk communication to a diverse public*. Örebro: Örebro universitet.
- Wynne B. (1996). May the Sheep Safely Graze? A reflexive View of the Expert-Lay Knowledge Divide. I S, Lash, B, Szerszynski & B, Wynne. (Red.). *Risk, Environment & Modernity. Towards a New Ecology*. Sage: London.
- Öhman, S. (2002). *Public perceptions of gene technology: On the edge of risk society?* Umeå: Umeå University.

Publikationer

Kommande bok

Olofsson, A & Öhman, S. (2008). *Risker i moderna samhällen: Samhällsvetenskapliga perspektiv* (Red.). Lund: Studentlitteratur. (Under publicering)

Bokkapitel och vetenskapligt granskade artiklar

Olofsson, A. (2008). Risk- och krishantering i ett heterogent samhälle: Olikhet eller ojämlikhet? In R. Jacobsson. (Ed.). *Skytteanska samfundets årsbok 2008*. Umeå: Skytteanska samfundet. (Under tryckning)

Olofsson, A. (2007). Crisis communication in multicultural societies: A study of municipalities in Sweden. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 25 (2) 145-160.

Olofsson, A. (2007). Kriskommunikation i ett heterogent samhälle – lika för alla eller till var och en efter behov? *Sociologisk forskning*. 3 6-29.

Olofsson, A. & Öhman, S. (2007). Cosmopolitans and locals: An empirical investigation of cosmopolitanism. *Current Sociology*, 55 (6) 877-895.

Olofsson, A. & Öhman, S. (2007). Views of risk in Sweden: Global fatalism and local control. An empirical investigation of Ulrich Beck's theory of modern risks. *Journal of Risk Research*, 10 (2) 177-196.

Olofsson, A & Öhman, S. (2006). Risk som vardagsverklighet. Räddningsverket, Internetpublicering, www.srv.se.

Wall E. (2006). Att ta risker eller utsättas för dem: Om hur flickor i stad och på landsbygd förhåller sig till hälsorelaterade risker. *Locus*: 4-13.

Wall, E & Olofsson, A. (2008). Young people making sense of risk: How meanings of risk are materialised within the social context of every-day life. *Young*, 4 (publiceras i augusti).

Konferensbidrag

Olofsson, A. (2006). Crisis communication in multicultural societies: A study of local governments in Sweden. Paper presented at XVI World Congress of Sociology, RC39: *Sociology of disasters*, Durban, South Africa 23-29 July 2006.

Olofsson, A & Öhman, S. (2006). Cosmopolitans and locals- An empirical investigation of cosmopolitanism. Paper presented at Sveriges Sociologförbunds årskonferens, *Staden och Östeuropa*, February 9-10, Södertörns University College, Stockholm.

Olofsson, A & Rashid, S. (2007). The white male effect: From risk perception to economic prioritising. Paper presented at Building Bridges, SRA-Europe, The Hague, 17-19 June, 2007.

Olofsson, A, Öhman, S & Rashid, S. (2007). Differences in risk perception among groups in society and the impact of basic values and experiences of vulnerability. Paper presented at Risk & Rationalities, Queens' College, Cambridge, 29-31 March 2007.

Olofsson, A, Öhman, S & Rashid S. (2005). Views of risk in late modernity: Do people's views of risk define our time? Paper presented at the ISA conference: *Environment*,

- Knowledge and Democracy*” July 6-7, 2005, Faculty of sciences of Luminy, Marseille. And at the ESA conference: *Rethinking inequality*, September 9-13, 2005, Institute of Sociology, Nicolaus Copernicus University, Torun.
- Sparf, J. and Öhman, S. (2006) Resources and risk perception. Presented at the XVI ISA World Congress of Sociology: *The Quality of Social Existence in a Globalising World*, RC39: sociology of disasters, Durban, South Africa, July 23-29, 2006
- Sparf, J. and Öhman, S. (2006) Risk perception among disabled people in Sweden: The role of social involvement and resources. Presented at *New Perspectives on Risk Communication Uncertainty in a Complex Society*. A Multi-Disciplinary International Research Conference. August 31 - September 2, 2006 Gothenburg, Sweden.
- Wall, E & Olofsson, A. (2006). Young people making sense of risk: Gemeinschaft on the country-side and Gesellschaft in the city. Paper presented at the 9th Nordic Youth Research Information Symposium, Landscapes of youth, Södertörns University College, Stockholm.
- Öhman, S. (2007) Risk perception and Risk Behaviour: The Impact of Gender and Sexual Orientation and the Mediating Role of Values and Experiences of Vulnerability. RN22.ESA-conference, Glasgow, Scotland 3-6 September 2007.
- Öhman, S & Olofsson, A. (2005). Cosmopolitans and locals- An empirical investigation of cosmopolitanism. Paper presented at the 7th ESA conference: *Rethinking Inequality*, September 9-13, 2005, Institute of Sociology, Nicolaus Copernicus University, Torun.

SAMHÄLLE OCH VÄRDERINGAR 2005

Vi vill återigen understryka att Dina svar är mycket viktiga för att öka kunskapen om människors syn på olika samhällsområden och att:

- **Dina svar kan inte ersättas** av någon annans svar.
- **Dina svar är konfidentiella.**
- **Vi vill gärna ha Dina svar så snart som möjligt.**

Har Du frågor som rör undersökningen kontakta oss gärna:

Jörgen Sparf
Institutionen för samhällsvetenskap
Mittuniversitetet
831 25 Östersund
063-16 55 68
jorgen.sparf@miun.se

Erika Wall
Institutionen för samhällsvetenskap
Mittuniversitetet
831 25 Östersund
063-16 55 92
erika.wall@miun.se

Forskningsprojektets hemsida: <http://www.miun.se/hsu>

SÅ HÄR FYLLER DU I FRÅGEFORMULÄRET

De flesta frågor är lätta att fylla i. Oftast kan de besvaras genom att Du kryssar för det svarsalternativ som Du tycker stämmer bäst överens med Din egen uppfattning. Det är viktigt att Du fyller i frågeformuläret så fullständigt som möjligt. Skulle Du fastna på en fråga så ge inte upp utan fortsätt med nästa. **Det finns inga svar som är rätt eller fel.** Fundera inte för länge på varje fråga utan svara så spontant som möjligt.

Exempel på hur Du fyller i enkäten

De flesta frågor ser ut som exemplet nedan. Vi vill då att Du markerar **endast ett alternativ för varje fråga**, det vill säga det som bäst stämmer överens med vad Du tycker eller vad Du gör.

Ta ställning till påståendet "nu är det höst".					
	Instämmer helt och hållet	Instämmer delvis	Varken eller	Instämmer inte	Instämmer inte alls
a) Om Du tycker att påståendet <u>inte stämmer alls</u> , sätt då ett kryss längst till höger:	☐	☐	☐	☐	☒
b) Om Du tycker att påståendet <u>stämmer ganska bra</u> , markerar Du så här:	☐	☒	☐	☐	☐
c) Om Du skulle sätta kryss i fel ruta, rätta till det genom att stryka över hela rutan.	☒	☒	☐	☐	☐
d) Sätt därefter kryss i rätt ruta:					

BAKGRUNDSFRÅGOR

1) **Kön:** Man Kvinna

2) **Ålder:** _____ år

3) **Civilstånd:**
 gift/sammanboende särbo ensamstående

4) **Är Din maka/make/sambo/särbo**
 född i Sverige född i annat nordiskt land
 född i Europa/Nordamerika född i övriga världen

5) **Hur många personer ingår i Ditt hushåll?** _____

6) **Hur många barn ingår i Ditt hushåll?** _____

7) **Vilken typ av bostad bor Du i?**
 Hyresrättslägenhet Bostadsrättslägenhet
 Villa/radhus Gärd

8) **Hur många av följande rum finns i Din bostad?**
 _____ stycken sovrum
 _____ stycken arbetsrum
 _____ stycken vardags-/sällskaps-/TV-/hobbyrum etc

9) **Vilken kommun bor Du i?**

10) **Hur stor är Din bostadsort?**
 Landsbygd eller ort med mindre än 200 invånare
 Tätort med 200-1 999 invånare
 Tätort med 2 000-4 999 invånare
 Tätort med 5 000-24 999 invånare
 Tätort med 25 000-200 000 invånare
 Tätort med fler än 200 000 invånare
 Stockholm, Göteborg eller Malmö

11) **Var har Du, respektive Din far och Din mor, till största delen växt upp?**

	Du själv	Din far	Din mor
a) Ren landsbygd i Sverige	☐	☐	☐
b) Mindre tätort i Sverige	☐	☐	☐
c) Stad eller större tätort i Sverige	☐	☐	☐
d) Stockholm, Göteborg eller Malmö	☐	☐	☐
e) Annat land i Norden	☐	☐	☐
f) Annat land i Europa	☐	☐	☐
g) Land utanför Europa	☐	☐	☐

SAMHÄLLSFRÅGOR

1. **I vilken utsträckning tycker Du att det svenska samhället bör satsa *mer* resurser på följande områden?**

	I mycket hög grad	I hög grad	Varken hög eller låg grad	I låg grad	I mycket låg grad
a) Försvaret	☐	☐	☐	☐	☐
b) Barnomsorg	☐	☐	☐	☐	☐
c) Kultur (teater, musikföreställningar etc)	☐	☐	☐	☐	☐
d) Utbildning	☐	☐	☐	☐	☐
e) Olyckshantering (brandkår, ambulans etc)	☐	☐	☐	☐	☐
f) Sjukvård	☐	☐	☐	☐	☐
g) Företagande	☐	☐	☐	☐	☐
h) Lag och ordning (polis, kriminalvård etc)	☐	☐	☐	☐	☐
i) Miljövård	☐	☐	☐	☐	☐
j) Sysselsättning	☐	☐	☐	☐	☐
k) Äldreomsorg	☐	☐	☐	☐	☐
l) Jord- och skogsbruk	☐	☐	☐	☐	☐

2. **Hur viktiga anser Du följande exempel på samhällsservice är? Dela ut totalt 100 poäng:**

	Poäng
a) Utbildning	____
b) Olyckshantering (brandkår, ambulans etc)	____
c) Sjukvård	____
d) Miljövård	____
e) Lag och ordning (polis, kriminalvård etc)	____

3. Hur viktigt är följande för Dig?

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Varken viktigt eller oviktigt	Inte särskilt viktigt	Inte alls viktigt
a) Familj	☐	☐	☐	☐	☐
b) Vänner	☐	☐	☐	☐	☐
c) Fritid	☐	☐	☐	☐	☐
d) Politik	☐	☐	☐	☐	☐
e) Arbete	☐	☐	☐	☐	☐
f) Religion	☐	☐	☐	☐	☐

4. a) Vilket av dessa mål tycker Du är viktigast (lämna endast ett svar) och näst viktigast (lämna endast ett svar) för Sverige de närmaste 10 åren?

	Viktigast	Näst viktigast
a) Att upprätthålla ordningen i samhället	☐	☐
b) Att ge folk mer att säga till om vid viktiga samhällsbeslut	☐	☐
c) Att bekämpa prisökningar	☐	☐
d) Att skydda yttrandefriheten	☐	☐
e) Vet ej	☐	☐

4. b) Vilket av dessa mål tycker Du är viktigast (lämna endast ett svar) och näst viktigast (lämna endast ett svar) för Sverige de närmaste 10 åren?

	Viktigast	Näst viktigast
a) Att upprätthålla en hög ekonomisk tillväxt	☐	☐
b) Att värna om ett starkt försvar	☐	☐
c) Att ge folk mer att säga till om på jobbet och i lokala frågor	☐	☐
d) Att försöka göra stad och land vackrare	☐	☐
e) Vet ej	☐	☐

4. c) Vilket av dessa mål tycker Du är viktigast (lämna endast ett svar) och näst viktigast (lämna endast ett svar) för Sverige de närmaste 10 åren?

	Viktigast	Näst viktigast
a) Att skapa en stabil ekonomi	☐	☐
b) Att utveckla ett mindre opersonligt och mänskligare samhälle	☐	☐
c) Att utveckla ett samhälle där idéer är viktigare än pengar	☐	☐
d) Att bekämpa kriminalitet	☐	☐
e) Vet ej	☐	☐

5. Ta ställning till nedanstående påståenden:

	Instämmer helt och hållet	Instämmer delvis	Varken eller	Instämmer inte	Instämmer inte alls
a) Jag lever som en vanlig svensk	☐	☐	☐	☐	☐
b) Det svenska samhället är öppet för sådana som mig	☐	☐	☐	☐	☐
c) Det är en liten grupp som bestämmer vad som är svenskt och vad som inte svenskt	☐	☐	☐	☐	☐
d) Jag passar inte in i det svenska samhället	☐	☐	☐	☐	☐
e) Jag är stolt över att bo i Sverige	☐	☐	☐	☐	☐
f) Jag känner igen mig i den bild jag får att svenskarna när jag ser på svensk TV	☐	☐	☐	☐	☐
g) Det är viktigare för mig att passa in där jag bor än i Sverige i stort	☐	☐	☐	☐	☐
h) Om jag hade möjlighet skulle jag hellre bo i ett annat land än Sverige	☐	☐	☐	☐	☐

6. Ta ställning till följande:

	Instämmer helt och hållet	Instämmer delvis	Varken eller	Instämmer inte	Instämmer inte alls
a) Jag skulle aldrig gå med i någon typ av frivillig organisation	☐	☐	☐	☐	☐
b) Viktiga frågor för vårt samhälle ska beslutas av folket och inte av experter	☐	☐	☐	☐	☐
c) En person klarar sig bättre om han/hon inte litar på någon annan än sig själv	☐	☐	☐	☐	☐
d) Vuxna och barn ska ha lika stort inflytande på beslut i en familj	☐	☐	☐	☐	☐
e) När det gäller viktiga beslut på mitt arbete är det viktigt för mig att alla inblandade blir tillfrågade	☐	☐	☐	☐	☐
f) Oavsett om vi vill det eller inte så måste vi acceptera att det finns begränsningar i livet	☐	☐	☐	☐	☐
g) Det är ingen mening att göra något för andra – man får aldrig något tack ändå	☐	☐	☐	☐	☐
h) Företag och organisationer ska vara organiserade så att alla kan påverka viktiga beslut	☐	☐	☐	☐	☐
i) Polisen ska ha rätt att avlyssna privata telefonsamtal när de undersöker ett brott	☐	☐	☐	☐	☐
j) Det är viktigt att bevara våra traditioner och vårt kulturella arv	☐	☐	☐	☐	☐
k) Jag går aldrig med i föreningar eller liknande	☐	☐	☐	☐	☐
l) Individens frihet ska inte begränsas för att förebygga brott	☐	☐	☐	☐	☐
m) Min dröm är att ha ett eget företag	☐	☐	☐	☐	☐
n) När jag har problem försöker jag lösa dem själv	☐	☐	☐	☐	☐
o) Jag tycker bäst om uppgifter där jag arbetar ensam	☐	☐	☐	☐	☐
p) Det är antagligen inte så populärt att vara ordningsam men det är en viktig egenskap	☐	☐	☐	☐	☐
q) Jag tycker om att få klara instruktioner om vad jag ska göra	☐	☐	☐	☐	☐
r) Familjen är grunden för ett fungerande samhälle	☐	☐	☐	☐	☐

7. Vilka av dessa grupper skulle Du inte kunna tänka dig bo granne med? (inget eller flera svar möjliga)

	Kan ej tänka mig
a) Människor med kriminell bakgrund	☐
b) Missbrukare	☐
c) Ungdomar	☐
d) Känslomässigt instabila människor	☐
e) Invandrare	☐
f) Personer som har AIDS	☐
g) Pensionärer	☐
h) Homosexuella	☐

8. Ta ställning till följande:

	Mycket ofta	Ofta	Varken eller	Sällan	Mycket sällan
a) På min fritid umgås jag med personer som är födda i ett annat land än jag är	☐	☐	☐	☐	☐
b) På min fritid umgås jag med infödda svenskar	☐	☐	☐	☐	☐
c) På min fritid umgås jag med personer från samma etniska grupp som jag	☐	☐	☐	☐	☐
d) På min fritid umgås jag med den närmsta familjen	☐	☐	☐	☐	☐
e) På min fritid umgås jag med mina vänner	☐	☐	☐	☐	☐
f) På min fritid är jag oftast ensam	☐	☐	☐	☐	☐

9. Här är en lista på egenskaper som ett barn kan lära sig hemma. Vilka, om några, anser Du särskilt viktiga? (ange högst fem svar)

	Särskilt viktiga
a) Väluppfostat beteende	☐
b) Oberoende, självständighet	☐
c) Hårt arbete	☐
d) Ansvarskänsla	☐
e) Fantasi	☐
f) Tolerans och respekt för andra människor	☐
g) Sparsamhet, att vara rädd om pengar och saker	☐
h) Beslutsamhet, uthållighet	☐
i) Religiös tro	☐
j) Osjälviskhet, altruism	☐
k) Lydnad, disciplin	☐

10. Hur ställer Du dig till följande?

	Det har jag gjort	Det har jag inte gjort men kan tänka mig att göra	Det har jag inte gjort och kan inte tänka mig att göra
a) Skriva på en namninsamling/protestlista	☐	☐	☐
b) Delta i bojkotter/köpstrejker	☐	☐	☐
c) Delta i demonstrationer	☐	☐	☐
d) Chatta/debattera politik på Internet	☐	☐	☐
e) Skada andras/allmän egendom i protest	☐	☐	☐

11. Har Du:

	Ja
a) dagstidning?	☐
b) mobiltelefon?	☐
c) dator?	☐
d) Internet?	☐
e) båt eller husvagn?	☐
f) fritidshus?	☐
g) bil?	☐
h) körkort för bil?	☐
i) under de senaste 12 månaderna gjort någon resa i Sverige/utomlands som varat minst en vecka?	☐

12. Har Du under de senaste 12 månaderna:

	Ja
a) Deltagit i en studiecirkel eller liknande?	☐
b) Deltagit i ett fackmöte/studentföreningsmöte?	☐
c) Deltagit i någon annan typ av organiserat möte?	☐
d) Besökt en utställning med tavlor eller annan konst?	☐
e) Varit i kyrka, moské, synagoga etc?	☐
f) Varit på något sportevenemang?	☐
g) Skrivit insändare i tidningen?	☐
h) Gått på disco/nattklubb?	☐
i) Varit på en privat fest?	☐

13. Hur viktiga är följande mål i Ditt liv?

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Varken viktigt eller oviktigt	Inte särskilt viktigt	Inte alls viktigt
a) Ett stimulerande och spännande liv	☐	☐	☐	☐	☐
b) Familjetrygghet (att ta hand om nära och kära)	☐	☐	☐	☐	☐
c) Frihet och oberoende	☐	☐	☐	☐	☐
d) Jämlikhet (lika möjligheter för alla)	☐	☐	☐	☐	☐
e) Inre harmoni	☐	☐	☐	☐	☐
f) Vänskap (kamratskap och samhörighet)	☐	☐	☐	☐	☐
g) Ett liv fullt av njutning och glädje	☐	☐	☐	☐	☐
h) Socialt anseende (respekt och uppskattning)	☐	☐	☐	☐	☐

14. Ta ställning till följande:

a) Generellt sett, skulle Du säga att man kan lita på de flesta människor eller bör man vara mycket försiktig när man har med andra människor att göra?	☐ Man kan lita på de flesta	☐ Man bör vara mycket försiktig
b) Skulle Du säga att människor för det mesta försöker vara hjälpsamma, eller att de för det mesta bara ser till sig själva?	☐ De är hjälpsamma	☐ De ser till sig själva
c) Anser Du att de flesta människor försöker utnyttja Dig om de kan, eller försöker de vara rättvisa?	☐ Utnyttja mig	☐ Vara rättvisa

FRÅGOR OM RISKER**15. Vad tänker Du på när Du hör ordet *risk*?****16. Hur stor tror Du att risken är för DIG PERSONLIGEN att skadas av följande? Välj det alternativ för varje risk som bäst motsvarar Din åsikt. Försök att bedöma alla risker som nämns.**

Risken för mig personligen är:	Mycket stor	Stor	Måttlig	Liten	Mycket liten
a) Egen rökning	☐	☐	☐	☐	☐
b) Dricka alkohol	☐	☐	☐	☐	☐
c) HIV-smitta	☐	☐	☐	☐	☐
d) Klimatförändringar genom växthuseffekten	☐	☐	☐	☐	☐
e) Brand i hemmet	☐	☐	☐	☐	☐
f) Mat som innehåller genförändrade råvaror	☐	☐	☐	☐	☐
g) Transporter av farligt gods	☐	☐	☐	☐	☐
h) Naturkatastrofer	☐	☐	☐	☐	☐
i) Våld och aggression	☐	☐	☐	☐	☐
j) Galnakosjukan (BSE)	☐	☐	☐	☐	☐
k) Utslagna tekniska system pga datorhaverier	☐	☐	☐	☐	☐
l) Olycka i samband med fritidssysselsättning	☐	☐	☐	☐	☐
m) Terrorism	☐	☐	☐	☐	☐
n) Stress och utbrändhet	☐	☐	☐	☐	☐
o) Epidemier som t ex SARS och Ebola	☐	☐	☐	☐	☐
p) Få cancer, hjärtinfarkt eller annan allvarlig sjukdom	☐	☐	☐	☐	☐
q) Trafikolycka	☐	☐	☐	☐	☐

17. Hur stor tror Du att risken är för FOLK I ALLMÄNHET i Sverige att skadas av följande? Välj det alternativ för varje risk som bäst motsvarar Din åsikt. Försök att bedöma alla risker som nämns.

Risken för folk i allmänhet är:	Mycket stor	Stor	Måttlig	Liten	Mycket liten
a) Egen rökning	☐	☐	☐	☐	☐
b) Dricka alkohol	☐	☐	☐	☐	☐
c) HIV-smitta	☐	☐	☐	☐	☐
d) Klimatförändringar genom växthuseffekten	☐	☐	☐	☐	☐
e) Brand i hemmet	☐	☐	☐	☐	☐
f) Mat som innehåller genförändrade råvaror	☐	☐	☐	☐	☐
g) Transporter av farligt gods	☐	☐	☐	☐	☐
h) Naturkatastrofer	☐	☐	☐	☐	☐
i) Våld och aggression	☐	☐	☐	☐	☐
j) Galnakosjukan (BSE)	☐	☐	☐	☐	☐
k) Utslagna tekniska system pga datorhaverier	☐	☐	☐	☐	☐
l) Olycka i samband med fritidssysselsättning	☐	☐	☐	☐	☐
m) Terrorism	☐	☐	☐	☐	☐
n) Stress och utbrändhet	☐	☐	☐	☐	☐
o) Epidemier som t ex SARS och Ebola	☐	☐	☐	☐	☐
p) Få cancer, hjärtinfarkt eller annan allvarlig sjukdom	☐	☐	☐	☐	☐
q) Trafikolycka	☐	☐	☐	☐	☐

18. Hur stora tror Du att följande hot mot det svenska samhället är?

	Mycket stort	Stort	Måttligt	Litet	Mycket litet
a) Internationell terrorism	☐	☐	☐	☐	☐
b) Miljöförstöring	☐	☐	☐	☐	☐
c) Flyktingströmmarna till Sverige	☐	☐	☐	☐	☐
d) Befolkningsstillväxten i världen	☐	☐	☐	☐	☐
e) Bristande respekt bland ungdomar	☐	☐	☐	☐	☐
f) Den religiösa fundamentalismen i världen	☐	☐	☐	☐	☐
g) Angrepp på Sverige av främmande makts militära styrkor	☐	☐	☐	☐	☐
h) Sämre kvalitet i skolans	☐	☐	☐	☐	☐
i) Lågkonjunktur	☐	☐	☐	☐	☐
j) Den ökande andelen äldre i det svenska samhället	☐	☐	☐	☐	☐
k) Ökade motsättningar mellan olika grupper i Sverige	☐	☐	☐	☐	☐
l) Extrema politiska uppfattningar får inflytande i Sverige	☐	☐	☐	☐	☐
m) Ökade skillnader i levnadsstandarden i Sverige	☐	☐	☐	☐	☐
n) Företagen flyttar utomlands	☐	☐	☐	☐	☐
o) Kärnkraften medför olyckor	☐	☐	☐	☐	☐
p) Tidigare okända sjukdomar	☐	☐	☐	☐	☐
q) Kemikalieutsläpp	☐	☐	☐	☐	☐
r) Diskriminering av vissa grupper i det svenska samhället	☐	☐	☐	☐	☐
s) Effekter av teknik och vetenskap	☐	☐	☐	☐	☐
t) Bristande religiös tro	☐	☐	☐	☐	☐
u) Barn som växer upp utan fasta värderingar och regler	☐	☐	☐	☐	☐
v) Försämrade folkhälsa	☐	☐	☐	☐	☐

19. Har Du:

	Ja	Nej	Vet ej
a) hemförsäkring?	☐	☐	☐
b) privat olycksfallsförsäkring?	☐	☐	☐
c) privat sjukförsäkring?	☐	☐	☐
d) privat pensionssparande?	☐	☐	☐
e) privat livförsäkring?	☐	☐	☐
f) brandvarnare i bostaden?	☐	☐	☐
g) larm i bostaden?	☐	☐	☐

20. Hur ofta gör Du följande?

	Varje gång	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
a) Använder säkerhetsbälte när Du åker/kör bil	☐	☐	☐	☐	☐
b) Använder reflex när Du går utomhus i mörker	☐	☐	☐	☐	☐
c) Använder cykelhjälm när Du cyklar	☐	☐	☐	☐	☐
d) Stannar hemma fast Du är så sjuk att Du borde uppsöka sjukhus	☐	☐	☐	☐	☐
e) Har oskyddat sex med tillfälliga partners	☐	☐	☐	☐	☐
f) Går hem ensam sent på natten	☐	☐	☐	☐	☐
g) Kör bil med låg hastighet för miljöns skull	☐	☐	☐	☐	☐
h) Kör bil med låg hastighet pga olycksrisken	☐	☐	☐	☐	☐

21. Vem/vilka anser Du ska ha ansvar för att berörda personer inte ska skadas vid till exempel ett större giftutsläpp vid en industri?

	Stort ansvar	Ganska stort ansvar	Varken stort eller litet ansvar	Ganska litet ansvar	Litet ansvar
a) Staten	☐	☐	☐	☐	☐
b) Länsstyrelsen	☐	☐	☐	☐	☐
c) Kommunen	☐	☐	☐	☐	☐
d) Industrin där olyckan inträffat	☐	☐	☐	☐	☐
e) Individerna själva	☐	☐	☐	☐	☐

22. Vad skulle Du göra om Du fick veta att det inträffat ett större giftutsläpp vid en industri i närheten av Din bostad?

	Mycket troligt	Troligt	Varken troligt eller ej troligt	Ej troligt	Absolut inte troligt
a) Försöka att snabbt ta mig bort från området	☐	☐	☐	☐	☐
b) Ringa till företaget för att få mer information	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ta skydd inomhus, stänga fönster och ventilation	☐	☐	☐	☐	☐
d) Hämta mina barn eller andra familjemedlemmar	☐	☐	☐	☐	☐
e) Ta mig till olycksplatsen	☐	☐	☐	☐	☐
f) Ringa räddningstjänsten/polisen	☐	☐	☐	☐	☐
g) Lyssna på radio/TV	☐	☐	☐	☐	☐
h) Ringa mina vänner för mera information	☐	☐	☐	☐	☐
i) Leta i telefonkatalogen om instruktioner vid nödlägen	☐	☐	☐	☐	☐
j) Gå in i ett skyddsrum	☐	☐	☐	☐	☐
k) Söka information på Internet	☐	☐	☐	☐	☐
l) Vet inte vad jag skulle göra	☐	☐	☐	☐	☐

23. Om Du idag skulle vilja hämta information om något av följande risker vilken typ av informationskälla skulle Du då föredra? Välj max 2 alternativ för varje exempel

	Internet	Tidningar	Radio/TV	Tryckt myndighets-information	E-post	SMS
a) Brand i hus/lägenhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Olyckor på fritiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Kemikalieolyckor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Epidemier t ex SARS, Ebola etc	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Naturkatastrof	☐	☐	☐	☐	☐	☐

24. Hur ofta skulle Du vilja bli informerad om hur Du kan undvika följande olyckor och risker?

	1 gång om året	1 gång per 2-3 år	1 gång per 4-5 år	Annat
a) Brand i hus/lägenhet	☐	☐	☐	☐
b) Olyckor på fritiden	☐	☐	☐	☐
c) Kemikalieolyckor	☐	☐	☐	☐
d) Epidemier t ex SARS, Ebola etc	☐	☐	☐	☐
e) Naturkatastrof	☐	☐	☐	☐

25. Ta ställning till följande frågor:

	Mycket troligt	Troligt	Varken troligt eller otroligt	Ej troligt	Absolut inte troligt
a) Om det fanns en sida på Internet där man kan få information om olika typer av risker skulle Du besöka den då?	☐	☐	☐	☐	☐
b) Om det var möjligt att få information om olika typer av risker via SMS skulle Du vilja ha det då?	☐	☐	☐	☐	☐
c) Om det var möjligt att få information om olika typer av risker via e-post skulle Du vilja ha det då?	☐	☐	☐	☐	☐
d) Om det fanns en expert på olika typer av risker att diskutera med via e-post/Internet skulle Du göra det då?	☐	☐	☐	☐	☐

26. Vilka av följande informationskällor, om någon, litat Du på?

	I mycket hög utsträckning	I hög utsträckning	Varken eller	I låg utsträckning	I mycket låg utsträckning
a) Konsumentorganisationer	☐	☐	☐	☐	☐
b) Miljöorganisationer	☐	☐	☐	☐	☐
c) Universitet och högskolor	☐	☐	☐	☐	☐
d) Läkarkåren	☐	☐	☐	☐	☐
e) Riksdagen	☐	☐	☐	☐	☐
f) Fackföreningar	☐	☐	☐	☐	☐
g) Religiösa organisationer	☐	☐	☐	☐	☐
h) Statliga organ/myndigheter	☐	☐	☐	☐	☐
i) Internationella organisationer, t ex FN	☐	☐	☐	☐	☐
j) Industrier och företag	☐	☐	☐	☐	☐
k) Politiska partier	☐	☐	☐	☐	☐
l) EU	☐	☐	☐	☐	☐
m) TV och tidningar	☐	☐	☐	☐	☐
n) Humanitära organisationer (t ex Röda korset, Amnesty international)	☐	☐	☐	☐	☐

27. Har Du blivit allvarligt drabbad av något av följande? Nämn endast sådant som Du fortfarande påverkas av?

	Ja
a) Brand i hemmet	☐
b) Naturkatastrof	☐
c) Våld och aggression	☐
d) Olycka i samband med fritidssysselsättning	☐
e) Cancer, hjärtinfarkt eller annan allvarlig sjukdom	☐
f) Trafikolycka	☐

28. Ta ställning till följande:

	Instämmer helt och hållet	Instämmer delvis	Varken eller	Instämmer inte	Instämmer inte alls
a) Modern teknik har stört naturens ordning	☐	☐	☐	☐	☐
b) Ekonomisk tillväxt medför bättre livskvalitet	☐	☐	☐	☐	☐
c) Globaliseringen är ett verkligt hot idag	☐	☐	☐	☐	☐
d) Man måste utnyttja naturen för att mänskligheten ska kunna göra framsteg	☐	☐	☐	☐	☐
e) Naturen är ömtålig och skadas lätt av mänskliga handlingar	☐	☐	☐	☐	☐
f) Social ordning och stabilitet är nödvändigt för samhället	☐	☐	☐	☐	☐
g) Naturen kan motstå mänskliga handlingar	☐	☐	☐	☐	☐
h) Det som är bra för näringslivet är bra för medborgarna	☐	☐	☐	☐	☐
i) Vi ska inte låta oss styras av traditionella värderingar idag	☐	☐	☐	☐	☐
j) De multinationella företagen är alltför mäktiga idag	☐	☐	☐	☐	☐
k) Människor borde generellt sett ha större inflytande på myndigheternas beslut	☐	☐	☐	☐	☐
l) Privat företagande är bästa sättet att lösa Sveriges problem	☐	☐	☐	☐	☐

29. Ta ställning till följande:

	Instämmer helt och hållet	Instämmer delvis	Varken eller	Instämmer inte	Instämmer inte alls
a) Det finns inget behov av starka fackförbund för att skydda arbetsvillkor och löner	☐	☐	☐	☐	☐
b) Regeringen borde fördela om inkomsterna från de som har det bra ställt till de som har det sämre ställt	☐	☐	☐	☐	☐
c) Det är bra att man kan ordna offentliga möten för att protestera mot regering och riksdag	☐	☐	☐	☐	☐
d) I stort sett är män bättre politiska ledare än kvinnor	☐	☐	☐	☐	☐
e) Universitetsutbildning är viktigare för män än för kvinnor	☐	☐	☐	☐	☐
f) Ett av mina huvudsakliga mål i livet är/har varit att göra mina föräldrar stolta	☐	☐	☐	☐	☐
g) När det är ont om arbete ska män få företräde till jobben före kvinnor	☐	☐	☐	☐	☐
h) Ett barn behöver ett hem med både pappa och mamma för att växa upp lyckligt	☐	☐	☐	☐	☐
i) Vi skulle behöva större respekt för auktoriteter i samhället idag	☐	☐	☐	☐	☐

30. Skulle Du, allmänt sätt, beskriva Dig själv som:

Mycket lycklig	Ganska lycklig	Inte särskilt lycklig	Inte alls lycklig
☐	☐	☐	☐

31. När det gäller politik talar man om "vänster" och "höger", hur skulle Du vilja placera Dig själv på den här skalan?

	Vänster				Höger	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

YTTERLIGARE BAKGRUNDSFRÅGOR

11) Hur många år har Du gått i skola?

- 0-7 år 13-16 år
 8-9 år 19 år
 10-12 år 20 år eller mer

12) Vilken är Din högsta avklarade utbildning?

- Grundskola eller motsvarande
 Gymnasial utbildning
 Högskola/universitet
 Övrigt

13) Är Du huvudsakligen (endast ett svar):

- Anställd Pensionär
 Arbetslös Sjukskriven
 Egen företagare Studerande
 Föräldraledig Övrigt: _____

14) Vilket yrke har Du?

15) Vilken var Din totala inkomst inklusive skatt förra

månaden? (Inklusive eventuella bidrag såsom barnbidrag, bostadsbidrag, a-kassa, socialbidrag, sjukpenning, pension, underhåll, fickpeng, övriga inkomster)

- 0-900 kronor 20 001-25 000 kronor
 901-10 000 kronor 25 001-30 000 kronor
 10 001-15 000 kronor 30 001-35 000 kronor
 15 001-20 000 kronor Mer än 35 001 kronor

16) I vilken utsträckning har Du haft betalt arbete de senaste 12 månaderna?

- Hela tiden
 Halva tiden eller mer men mindre än hela
 Mindre än halva tiden men mer än inte alls
 inte alls → fortsätt till fråga 20

17) Om Du har arbetat, är anställningen:

- tillsvidare tidsbegränsad

18) Vilken anställningsgrad har Du haft under den senaste månaden?

- Deltid (mindre än 100%) Heltid (100%)

19) Motsvarar Ditt arbete den eventuella utbildning Du har?

helt och hållet inte alls

20) Är Du svensk medborgare?

- Ja Nej

21) I vilket land är Dina föräldrar födda?

Mamma _____

Pappa _____

22) Har Du någon gång blivit diskriminerad pga av etnicitet?

- Ja Nej

23) Vilket är Ditt födelseland?

Om Du är född i Sverige fortsätt till fråga 29

24) Hur länge har Du bott i Sverige?

_____år

Om Du flyttat/invandrat till Sverige när Du var yngre än 18 år, fortsätt till fråga 29

25) Vilket var Ditt huvudsakliga skäl till att utvandra från Ditt födelseland?

- Politik Arbete
 Familjeåterknytning Annat

26) Vilken är Din högsta avklarade utbildning i födelselandet?

- Grundskola eller motsvarande
 Gymnasial utbildning
 Högskola/universitet
 Övrigt

27) Vilken var Din huvudsakliga sysselsättning i Ditt födelseland? (Endast ett svar)

- Anställd Pensionär
 Arbetslös Sjukskriven
 Egen företagare Studerande
 Föräldraledig Övrigt: _____

28) Hur bra kan Du det svenska språket?

- Mycket bra Bra Ganska bra Inte så bra

29) Om det var val idag vilket parti skulle Du rösta på? (svara även om Du inte har rösträtt)

- Centerpartiet Socialdemokraterna
 Folkpartiet Vänsterpartiet
 Kristdemokraterna Annat parti _____
 Miljöpartiet Rösta blankt
 Moderaterna Inte rösta alls

30) Har Du något funktionshinder (handikapp)?

- Ja Nej

31) Om ja, har Du någon gång blivit diskriminerad pga av Ditt funktionshinder?

- Ja Nej

32) Är Du:

- Heterosexuell Homosexuell Bisexuell

33) Har Du någon gång blivit diskriminerad pga av sexuell läggning?

- Ja Nej

För dig som är under 25 år.

34) Vilket yrke har/hade Dina föräldrar?

Mammas yrke(n): _____

Pappas yrke(n): _____

